

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ
ОЦІНКУ ПРОЄКТУ ПРОГРАМИ
ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА
2021 РІК**

Список виконавців:

- Сергій Березовський** - заступник начальника відділу мобілізаційної роботи та спеціальних питань Управління охорони здоров'я Житомирської обласної державної адміністрації, лікар;
- Юлія Богоявленська** - доцент кафедри цифрової економіки та міжнародних економічних відносин, завідувач центру розвитку кар'єри Державного університету «Житомирська політехніка», кандидат економічних наук;
- Роман Божок** - головний інженер ТОВ «ЕКО-МБ»;
- Василь Герасимчук** - завідуючий відділом маркетингу інновацій та інтелектуальної власності Інституту сільського господарства Полісся Національної академії аграрних наук України;
- Валентин Дідківський** - заступник начальника відділу супроводу програм цивільного захисту та господарського забезпечення Управління з питань цивільного захисту населення та оборонної роботи Житомирської обласної державної адміністрації;
- Анатолій Дяченко** - заступник начальника Басейнового управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України, інженер-гідротехнік;
- Анастасія Зимаросєва** - провідний фахівець навчально-наукового центру екології та охорони навколишнього середовища Поліського національного університету, кандидат біологічних наук, доцент;
- Ганна Кірейцева** - заступник декана гірничо-екологічного факультету, доцент кафедри екології Державного університету «Житомирська політехніка», кандидат економічних наук;
- Анастасія Ляшевич** - в.о. завідувача сектору з питань туризму Департаменту культури, молоді та спорту Житомирської обласної державної адміністрації, спеціаліст соціальної роботи та соціального управління;
- Олександр Медвідь** - директор ТОВ «ЕКО-МБ», інженер-еколог, інженер-проектувальник, екологічний аудитор;
- Віталій Подорожній** - начальник Управління державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області Державної екологічної інспекції Поліського округу, еколог, магістр з лісового господарства;
- Наталія Стеглюк** - головний спеціаліст відділу оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації;
- Тетяна Федонюк** - керівник навчально-наукового центру екології та охорони навколишнього середовища Поліського національного університету, професор, доктор сільськогосподарських наук;
- Інна Хоменко** - директор Департаменту регіонального розвитку Житомирської обласної державної адміністрації, інженер-будівельник.

Зміст

Вступ.....	4
1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2021 рік, її зв'язок з іншими документами державного планування.....	5
2. Характеристика поточного стану довкілля Житомирської Області.....	26
3. Основні екологічні проблеми Житомирської області.....	47
4. Зобов'язання у сфері довкілля.....	51
5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми.....	54
6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми.....	59
7. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив.....	61
8. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	62
9. Резюме.....	63

Вступ

На сучасному етапі розвитку людства одними з найістотніших проблем є екологічні, які безпосередньо впливають на здоров'я людей і стан довкілля. Це обумовило появу парадигми (концепції) сталого розвитку, що передбачає забезпечення гармонізації та поєднання соціальних, економічних і екологічних цілей, їх реалізацію в єдиній соціо-еколого-економічній системі певної території шляхом врахування питань охорони довкілля в процесах планування, ухвалення рішень та реалізації дій щодо розвитку територіальних одиниць різного масштабу.

Ефективним інструментом імплементації екологічної складової в планування територіального розвитку та превентивного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО). Вона застосовується як системний процес для всебічного оцінювання на етапі планування проєкту документа державного планування і передбачає аналіз потенційних наслідків, розгляд можливих альтернатив, заходів з пом'якшення негативних наслідків та їх інтеграцію до запропонованого документу.

Досвід багатьох країн продемонстрував високу ефективність СЕО як інструмента планування, що сприяє якості розроблених документів державного планування.

Головна мета СЕО – сприяння сталому та більш збалансованому розвитку шляхом забезпечення охорони навколишнього природного середовища, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відносини у сфері оцінки наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та процедуру проведення СЕО таких документів визначено Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (далі – Закон), розробленим на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2021 рік (далі – Програма) є документом державного планування на короткостроковий період. Вона розроблена з урахуванням екологічних аспектів та з дотриманням принципу сталого розвитку.

СЕО Програми проведено відповідно до вимог Закону робочою групою, утвореною розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 05.11.2020 № 600 «Про здійснення стратегічної екологічної оцінки», за результатами роботи якої підготовлено цей звіт.

1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2021 рік, її зв'язок з іншими документами державного планування

Метою Програми є неперервність дій і заходів щодо підвищення якості життя населення шляхом створення умов для стабілізації розвитку галузей економіки регіону і позитивних зрушень в них, забезпечення належного функціонування та розвитку галузей соціальної сфери, ефективного соціального захисту населення, безпечного життєвого середовища та довкілля.

Головні пріоритети на 2021 рік:

підвищення бюджетного потенціалу області, кожної територіальної громади та ефективного здійснення бюджетних видатків;

поліпшення інвестиційного клімату в області, підтримка інвесторів, що інвестують в реальний сектор економіки;

розширення зовнішньоекономічних зав'язків, збільшення обсягів виробництва продукції на експорт;

стабілізація стану підприємництва, використання різних видів підтримки та створення умов для його розвитку;

збільшення обсягів виробництва конкурентоздатної промислової продукції;

інтеграційний розвиток промисловості на основі посилення коопераційних зав'язків з підприємствами інших галузей економіки;

створення нових виробництв, впровадження інноваційних технологій та модернізація підприємств традиційних галузей економіки регіону;

нарощення обсягів виробництва у тваринництві, урожайності в рослинництві та підвищення ефективності агропромислового комплексу;

відновлення та збереження лісових ресурсів;

підвищення ефективності будівельного комплексу;

модернізація дорожньої інфраструктури;

підвищення рівня енергоефективності та подальша модернізація житлово-комунального господарства;

утримання темпів зростання роздрібної торгівлі;

збереження робочих місць та рівня зайнятості;

забезпечення рівного доступу до соціальних послуг і соціальної інфраструктури, своєчасне реагування на нові виклики у сфері соціального захисту населення у зв'язку з пандемією;

підвищення спроможності закладів охорони здоров'я всіх рівнів, поліпшення їх матеріально-технічного забезпечення, своєчасний антикризовий медичний менеджмент в умовах пандемії та підвищення якості надання усіх медичних послуг і медичної допомоги;

забезпечення стабілізації та безпечності освітнього процесу, подальша модернізація закладів освіти, впровадження нових стандартів та моделей надання освітніх послуг;

розвиток культурного простору, впровадження у роботу закладів культури нових технологій, формування культурного онлайн середовища;

створення безпечних та комфортних умов для занять фізкультурою і спортом;

ефективність та гнучкість форм роботи з сім'ями та дітьми, зокрема з урахуванням ситуації, обумовленої пандемією;

забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги, створення безпечних умов життя;

запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, належне функціонування систем життєзабезпечення та цивільного захисту;

відкритість влади, створення умов для діяльності громадянського суспільства;

впровадження електронних сервісів в управлінські процеси;

сприяння своєчасній реалізації та співфінансування проєктів регіонального розвитку.

Для досягнення мети і реалізації головних пріоритетів Програми визначені основні завдання для кожної галузі і сфери діяльності, а саме:

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<i>I. Забезпечення умов для економічного і соціального розвитку області</i>	
1. Бюджетно-фінансова політика	<p>1.1. Залучення додаткових фінансових ресурсів з державного бюджету. Вжиття заходів місцевими радами та залучення додаткового фінансового ресурсу з місцевих бюджетів (для покриття недостатності у випадках у видатках на заробітну плату з нарахуваннями та енергоносії місцевими бюджетами планується спрямувати вільні залишки коштів, здійснити перерозподіл видатків, оптимізувати мережу установ та чисельність працівників та інші заходи).</p> <p>1.2. Поліпшення співпраці місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з контролюючими органами із залучення платежів до бюджету, забезпечення на цій основі виконання показників надходжень до місцевих бюджетів, затверджених відповідними радами.</p> <p>1.3. Здійснення поглибленого аналізу виконання місцевих бюджетів, виявлення додаткових резервів для їх наповнення та забезпечення у повному обсязі бюджетними призначеннями видатків на виплату</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>заробітної плати та оплати енергоносіїв бюджетних установ.</p> <p>1.4. Забезпечення дотримання суворої фінансово-бюджетної дисципліни, посилення роз'яснювальної роботи з розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів та запобігання порушенням, що призводять до втрат фінансових ресурсів та майна.</p> <p>1.5. Посилення контролю за сплатою нарахованих податків, зборів та обов'язкових платежів, а також покращення платіжної дисципліни суб'єктів господарювання.</p> <p>1.6. Покращення роботи щодо виявлення фізичних осіб, праця яких використовується суб'єктами господарювання без укладання трудових угод та без сплати податку на доходи фізичних осіб.</p>
<p>2. Інвестиційна політика</p>	<p>2.1. Промоція інвестиційного потенціалу Житомирщини, зокрема шляхом: організації зустрічей з представниками дипломатичних установ та бізнесу іноземних держав; проведення інвестиційних форумів та інших іміджевих заходів; участі делегацій області в міжнародних та регіональних економічних та інвестиційних форумах; здійснення прямих розсилок інвестиційних пропозицій потенційно заінтересованим у співпраці установам та організаціям, міжнародним бізнес-асоціаціям, торгово-промисловим палатам, іноземним компаніям тощо.</p> <p>2.2. Формування ефективної системи підтримки інвесторів та супроводу інвестиційних проєктів на всіх стадіях їх реалізації.</p> <p>2.3. Наповнення та актуалізація баз даних інвестиційних об'єктів: вільних земельних ділянок, незадіяних виробничих приміщень, об'єктів незавершеного будівництва, що можуть бути запропоновані потенційним інвесторам, та їх представлення на загальнодоступному інтернет-ресурсі.</p> <p>2.4. Розбудова мережі індустріальних парків області як ефективного механізму залучення інвестицій у розвиток територіальних громад області.</p> <p>2.5. Сприяння у вирішенні проблемних питань, що виникають у ході діяльності інвесторів на території</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>області, зокрема, в рамках засідань Ради з питань залучення інвестицій при облдержадміністрації.</p> <p>2.6. Активізація роботи щодо впровадження механізмів державно-приватного партнерства з метою реалізації проєктів, спрямованих на вирішення важливих для територіальних громад області соціально-економічних проблем.</p> <p>2.7. Періодичне оновлення рекламно-іміджевої продукції та інформаційно-презентаційних матеріалів про область з використанням сучасних форматів подання інформації.</p> <p>2.8. Висвітлення успішних практик інвестування у засобах масової інформації, а також на семінарах, конференціях, виставках та Інвестиційному порталі «Житомирщина – інвестуй в успіх».</p> <p>2.9. Розробка та подання центральним органам виконавчої влади пропозицій щодо удосконалення діючої нормативно-правової бази регулювання інвестиційної діяльності в Україні та існуючих механізмів правового захисту іноземних інвесторів.</p> <p>2.10. Проведення навчальних семінарів, нарад, конференцій, засідань за круглим столом тощо з питань інвестиційно-інноваційної діяльності та зовнішніх зносин для представників місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, бізнес-структур та участь у відповідних заходах центральних органів влади та інших профільних установ.</p> <p>2.11. Забезпечення підвищення рівня професійності фахівців райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування з питань роботи із залучення інвестицій (щодо оформлення інвестиційних проєктів, написання грантових заявок, удосконалення комунікативних навичок тощо).</p>
<p>3. Зовнішньоекономічна діяльність та міжнародне співробітництво</p>	<p>3.1. Промоція експортного потенціалу регіону через дипломатичні представництва України за кордоном.</p> <p>3.2. Організація та проведення в області іміджевих заходів за участю представників іноземних дипломатичних установ, офіційних делегацій, представників міжнародних організацій, бізнес-асоціацій, торгово-промислових палат тощо.</p> <p>3.3. Забезпечення участі офіційних делегацій області у міжнародних заходах з питань розвитку</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>міжрегіонального і транскордонного співробітництва, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності.</p> <p>3.4. Залучення провідних виробників області до участі у торгових місіях, міжнародних тендерах, бізнес-форумах, виставково-ярмаркових заходах країн-партнерів.</p> <p>3.5. Допомога у пошуку партнерів, встановленню та розвитку прямих ділових зв'язків підприємствам-експортерам Житомирщини з іноземними партнерами.</p> <p>3.6. Активізація двостороннього та міжрегіонального співробітництва, поглиблення співробітництва в рамках підписаних міжрегіональних угод.</p> <p>3.7. Проведення зустрічей керівництва облдержадміністрації з іноземними делегаціями, представниками дипломатичних установ іноземних держав в Україні.</p> <p>3.8. Організація та проведення навчальних програм, зустрічей, семінарів, конференцій та інших заходів щодо започаткування та здійснення експортної діяльності підприємств області.</p>
4. Інноваційний розвиток	<p>4.1. Сприяння розбудові інноваційної інфраструктури області, зокрема створенню інноваційних-, наукових та технопарків в регіоні.</p> <p>4.2. Організація інформаційних та тренінгових заходів для поширення кращих практик реалізації інноваційних проєктів.</p> <p>4.3. Сприяння в реалізації інноваційних проєктів та стартапів в області.</p> <p>4.4. Вдосконалення системи взаємодії науково-дослідницьких установ та підприємств області.</p> <p>4.5. Допомога підприємствам області в частині їх участі у міжнародних виставкових заходах з метою промоції інноваційних продуктів та програмного забезпечення.</p> <p>4.6. Розробка інструментів фінансової підтримки стартапів в регіоні.</p> <p>4.7. Популяризація інноваційного потенціалу та підвищення обізнаності в сфері інноваційної діяльності.</p>
5. Розвиток малого і середнього підприємництва	5.1. Підготовка пропозицій до центральних органів виконавчої влади щодо дерегуляції підприємницької діяльності, усунення адміністративних бар'єрів з

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>метою створення сприятливих умов для розвитку підприємництва.</p> <p>5.2. Застосування механізмів фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва, у т.ч. за рахунок часткового відшкодування відсоткових ставок за банківськими кредитами на реалізацію бізнес-проєктів, часткового відшкодування вартості придбаних основних засобів, фінансової підтримки стартапів та інших видів фінансової підтримки, не забороненої законодавством.</p> <p>5.3. Оприлюднення місцевими органами влади регуляторних відкритих даних на Єдиному державному веб-порталі з метою покращення інформування громадян та бізнесу про регуляторну діяльність.</p> <p>5.4. Інформування суб'єктів малого і середнього бізнесу про механізми фінансово-кредитної підтримки, у т.ч. за рахунок державних, обласних програм, а також за рахунок міжнародної технічної допомоги та донорських організацій.</p> <p>5.5. Пропагування та популяризація кращих практик соціального відповідального бізнесу та успішного ведення підприємницької діяльності.</p> <p>5.6. Проведення інформаційно-консультативних заходів (навчальних семінарів, тренінгів, вебінарів тощо), спрямованих на покращення інформування суб'єктів малого і середнього підприємництва щодо змін у законодавстві у сфері підприємництва.</p> <p>5.7. Організація та проведення заходів з відзначення кращих суб'єктів господарювання з нагоди Дня підприємця, кращих суб'єктів підприємництва в аграрному секторі з нагоди Дня працівників сільського господарства, інших заходів з питань підприємництва.</p> <p>5.8. Надання сприяння суб'єктам підприємницької діяльності щодо участі у виставково-ярмаркових заходах.</p> <p>5.9. Залучення незайнятого населення, у т.ч. соціально-вразливих категорій, до зайняття підприємницькою діяльністю.</p>
<p>6. Удосконалення системи надання адміністративних</p>	<p>6.1. Сприяння створенню центрів надання адміністративних послуг в органах місцевого самоврядування в т.ч. із залученням міжнародної</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
послуг	<p>технічної допомоги Програми «U-LEAD з Європою» щодо створення та модернізації центрів надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах, удосконалення їх роботи.</p> <p>6.2. Ініціювання перед центральними органами виконавчої влади питань щодо врегулювання нормативно-правової бази у сфері надання адміністративних послуг.</p> <p>6.3. Розширення переліку адміністративних послуг, що надаються в центрах надання адміністративних послуг (соціальних, пенсійних та ін.) та покращення інформування громадян з питань надання таких послуг.</p> <p>6.4. Проведення онлайн моніторингу роботи центрів надання адміністративних послуг, утворених органами місцевого самоврядування.</p> <p>6.5. Формування мережі надання послуг (у т.ч. адміністративних) через центри надання адміністративних послуг на онлайн карті Житомирської області з метою покращення якості надання адміністративних послуг, забезпечення прозорості, доступності їх отримання.</p> <p>6.6. Сприяння у інтеграції інформаційних систем органів місцевого самоврядування до інформаційних систем центральних органів виконавчої влади та впровадження надання населенню та бізнесу адміністративних послуг в електронній формі.</p> <p>6.7. Висвітлення інформації про адміністративні послуги на веб-сайтах органів місцевого самоврядування та суб'єктів надання послуг.</p> <p>6.8. Розробка методичних та інформаційних матеріалів (на друкованих та електронних носіях) з питань надання адміністративних послуг (посібників, каталогів, брошур, буклетів тощо) та їх розповсюдження.</p> <p>6.9. Проведення оцінки якості надання адміністративних послуг в центрах надання адміністративних послуг.</p>
7. Земельні відносини та землевпорядкування територій	<p>7.1. Поновлення нормативної грошової оцінки земель 1008 населених пунктів, в яких термін її дії завершився.</p> <p>7.2. Проведення нормативної грошової оцінки земель</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.</p> <p>7.3. Здійснення інвентаризації земель.</p> <p>7.4. Проведення вишукувальних робіт, розробка проєктної документації та рекультивація порушених земель.</p> <p>7.5. Проведення вишукувальних робіт, розробка проєктної документації та будівництво і реконструкція протиерозійних гідротехнічних споруд.</p> <p>7.6. Проведення поліпшення сільськогосподарських та лісгосподарських угідь.</p> <p>7.7. Складання проєктів землеустрою щодо встановлення (змін) меж населених пунктів області.</p> <p>7.8. Належне використання коштів, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва за цільовим призначенням.</p> <p>7.9. Використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва відповідно до розроблених схем землеустрою із техніко-економічним обґрунтуванням використання і охорони земель та затверджених проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь.</p>
<i>II. Реалізація економічного потенціалу області</i>	
<p>1. Промисловість</p>	<p>1.1. Активізація місцевих точок промислового виробництва.</p> <p>1.2. Спрямованість промислових підприємств на інтеграційний розвиток на основі внутрішніх коопераційних зв'язків та з сільськогосподарськими і лісгосподарськими підприємствами.</p> <p>1.3. Підвищення рівня (відновлення) інвестиційної активності та реалізація на підприємствах інвестиційних проєктів, спрямованих на модернізацію виробництва, у т.ч. інноваційних.</p> <p>1.4. Орієнтація на виробництво більш якісної продукції з поглибленою переробкою (з високою часткою доданої вартості), конкурентоздатної на міжрегіональному та зовнішньому ринках.</p> <p>1.5. Структурна та організаційна адаптація до нових реалій: перебудова циклу роботи, перепрофілювання окремих підприємств на виробництво нової та/або</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>критично важливої продукції для протидії пандемії (у разі потреби та необхідності).</p> <p>1.6. Формування нових ланцюгів постачання, підвищення ефективності менеджменту і управління ризиками в них через пандемію та наростання кризових тенденцій в промисловому секторі та економіці в цілому.</p> <p>1.7. Проведення постійного моніторингу кон'юнктури цін, попиту на продукцію та потреб ринків.</p> <p>1.8. Позиціонування продукції через онлайн-середовище.</p> <p>1.9. Впровадження цифрових технологій та автоматизованих виробничих майданчиків, що створить умови для віддаленої (дистанційної роботи) працівників та забезпечення відповідного їх навчання.</p>
<p>2. Сільське господарство</p>	<p>2.1. Створення сприятливих умов для стабільного динамічного виробництва продукції сільського господарства шляхом надання підтримки аграріям за рахунок коштів обласного бюджету.</p> <p>2.2. Підготовка та подання Міністерству економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України пропозицій щодо ініціювання перед Кабінетом Міністрів України прийняття: Закону України «Про статус Поліських територій» та застосування диференційованого підходу в питаннях бюджетної підтримки та коефіцієнтів вирівнювання для оцінки роботи регіонів; Державної цілісної Програми по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, яка передбачала б проведення культуртехнічних робіт, вапнування ґрунтів, залуження та перезалуження лук і пасовищ; Державної програми підтримки вирощування продовольчого жита; Державної програми підтримки органічного виробництва; Державної програми «М'ясне скотарство – пріоритет продовольчої безпеки України» для відродження скотарства; Державної довгострокової (10-20 років) Програми розвитку агропромислового комплексу України та напрями фінансування для аграріїв; внесення змін до Порядку використання коштів,</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 107 в частині збільшення відшкодування вартості будівництва (реконструкції) тваринницьких комплексів до 50%;</p> <p>внесення змін до діючого законодавства щодо порядку надання в оренду сільськогосподарських угідь орендарям за умови концентрації на 100 га сільськогосподарських угідь понад 50 умовних голів худоби і птиці;</p> <p>для малих фермерських господарств, у т.ч. сімейних з поголів'ям дійного стада до 50 голів, довгострокове (на 10-15 років) безвідсоткове кредитування на придбання обладнання для переробки молока.</p>
3. Лісове господарство	<p>3.1. Раціональне використання наявних лісових ресурсів та впровадження енергозберігаючих технологій з використанням відходів виробництва.</p> <p>3.2. Створення нових площ під заліснення та своєчасне заліснення зрубів.</p> <p>3.3. Вирощування стандартного садивного матеріалу для створення високопродуктивних лісових культур.</p> <p>3.4. Оновлення лісової техніки і знаряддя.</p> <p>3.5. Посилення контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів.</p> <p>3.6. Забезпечення чіткого обліку руху деревини, взаємодії лісової охорони та правоохоронних органів для запобігання самовільних рубок лісу.</p> <p>3.7. Проведення лісгосподарських заходів, які спрямовані на покращення санітарного стану лісів внаслідок пошкодження їх шкідниками та хворобами лісу та стихійними явищами (буреломи, вітровали).</p> <p>3.8. Дотримання Правил пожежної безпеки в лісах України при проведенні польових робіт та сільгоспугіддях, що межують з лісовими масивами.</p>
4. Будівництво та житлова політика	<p>4.1. Реалізація інвестиційних програм та проєктів регіонального розвитку за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел не заборонених законодавством.</p> <p>4.2. Будівництво нових об'єктів регіональної інфраструктури виробничого та соціального призначення, що мають ключове значення для</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>розвитку області.</p> <p>4.3. Зміцнення і модернізація соціальної інфраструктури області шляхом сприяння завершенню незавершеного будівництва об'єктів соціально-культурного призначення.</p> <p>4.4. Будівництво житлових об'єктів за рахунок залучення інвестиційних, кредитних та інших ресурсів.</p> <p>4.5. Впровадження вітчизняного та зарубіжного досвіду в проєктуванні, застосування сучасних конструкцій, технологій та матеріалів, у т.ч. енергозберігаючих при розробці проєктної документації.</p> <p>4.6. Завершення будівництва недобудованих об'єктів регіонального значення за рахунок коштів місцевих бюджетів шляхом передачі таких об'єктів у комунальну власність відповідних місцевих рад.</p> <p>4.7. Збільшення обсягів коштів, що виділяються органами місцевого самоврядування для співфінансування об'єктів, які будуються за рахунок коштів державного бюджету.</p> <p>4.8. Стимулювання робіт з розробки містобудівної документації та розвитку містобудівного кадастру місцевого рівня шляхом активного залучення коштів різних бюджетів та створення єдиної платформи геопорталу Житомирської області.</p>
5. Дорожнє будівництво	<p>5.1. Забезпечення належного експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення та доріг комунальної власності у населених пунктах області.</p> <p>5.2. Забезпечення належного капітального та поточного середнього ремонтів автомобільних доріг загального користування місцевого значення та доріг комунальної власності у населених пунктах області.</p> <p>5.3. Першочергове відновлення об'єктів дорожнього господарства, насамперед, в контексті проведення реформи децентралізації (охорона здоров'я, освіта тощо).</p> <p>5.4. Будівництво нових пунктів габаритно-вагового контролю для транспортних засобів.</p> <p>5.5. Дотримання безпеки перевезень пасажирів і вантажів.</p>
6. Транспортна	6.1. Забезпечення належного автобусного сполучення

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
інфраструктура	<p>населених пунктів області відповідно до проведеної реформи децентралізації.</p> <p>6.2. Своєчасне і повне задоволення потреб населення в пасажирських перевезеннях.</p> <p>6.3. Оптимізація та удосконалення мережі автобусних маршрутів загального користування області та забезпечення їх належного функціонування.</p>
7. Комунальна інфраструктура та альтернативна енергетика	<p>7.1. Забезпечення населення та господарського комплексу області якісними послугами підприємств житлово-комунального господарства.</p> <p>7.2. Оснащення наявного житлового фонду домовими засобами обліку теплової енергії.</p> <p>7.3. Впровадження більш ефективних форм управління житлом та комунальною інфраструктурою.</p> <p>7.4. Забезпечення ефективного функціонування всіх об'єктів житлово-комунального господарства населених пунктів області, підприємств і організацій різних форм власності.</p> <p>7.5. Залучення інвестицій у галузь житлово-комунального господарства.</p> <p>7.6. Проведення комплексної модернізації та технічного переоснащення підприємств житлово-комунального господарства.</p> <p>7.7. Впровадження новітніх енергозберігаючих технологій та обладнання.</p> <p>7.8. Зменшення обсягу технологічних витрат і втрат енергоресурсів за рахунок модернізації та реконструкції обладнання, впровадження сучасних енергоефективних технологій.</p> <p>7.9. Підвищення ефективності використання енергоносіїв та інших ресурсів, зниження енергоємності виробництва, підвищення енергоефективності будинків.</p> <p>7.10. Реалізація проєктів з енергозбереження, розвитку та реконструкції систем теплопостачання, модернізація комунальної теплоенергетики, шляхом скорочення споживання природного газу.</p> <p>7.11. Реалізація проєктів у сфері благоустрою та комунального обслуговування.</p> <p>7.12. Поліпшення та модернізація вуличного освітлення в населених пунктах області.</p> <p>7.13. Збільшення частки використання місцевих і альтернативних видів енергоресурсів та використання</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>енергії відновлюваних і нетрадиційних джерел.</p> <p>7.14. Встановлення засобів обліку спожитої теплової енергії.</p> <p>7.15. Продовження переведення газових котелень на альтернативні види палива.</p> <p>7.16. Забезпечення реалізації проєктів енергозбереження у бюджетних установах та на об'єктах комунальної власності на основі енергосервісних договорів.</p> <p>7.17. Здійснення контролю споживання енергетичних ресурсів у бюджетній сфері в автоматизованій системі.</p> <p>7.18. Визначення енергетичного балансу шляхом проведення енергетичних аудитів об'єктів.</p>
8. Туризм	<p>8.1. Підвищення інтересу до туристичних ресурсів потенційних інвесторів.</p> <p>8.2. Ефективне використання наявної матеріально-технічної бази в традиційних туристичних зонах.</p> <p>8.3. Сприяння у підготовці та реалізації проєктів щодо розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, відкриття нових маршрутів, визначення та промоція туристичних «магнітів» області.</p> <p>8.4. Сприяння у проведенні досліджень наявної туристичної інфраструктури, попиту на регіональні туристичні послуги та ступеня його задоволеності.</p> <p>8.5. Сприяння у створенні та діяльності туристично-інформаційних центрів та пунктів на території Житомирської області.</p> <p>8.6. Представлення туристичного потенціалу області на міжнародних, всеукраїнських та регіональних туристичних виставкових та презентаційних заходах.</p> <p>8.7. Організація туристичних заходів (фестивалів, семінарів, круглих столів, тощо).</p> <p>8.8. Проведення заходів, присвячених Всесвітньому Дню туризму.</p> <p>8.9. Виготовлення туристичних карт із зазначенням на них основних об'єктів туристичного відвідування.</p>
9. Споживчий ринок	<p>9.1. Вжиття заходів щодо виділення додаткових торговельних місць (площ) для організації торгівлі продовольчими та непродовольчими товарами основної групи.</p> <p>9.2. Подальше переобладнання та реконструкція об'єктів на кооперативних ринках споживчої</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>кооперації та проведення робіт з їх благоустрою.</p> <p>9.3. Забезпечення належного захисту прав споживачів, дієвого контролю за якістю і безпекою продукції та послуг, що реалізуються населенню області.</p> <p>9.4. Посилення заходів з виявлення та протидії невіпорядкованої (стихійної) торгівлі.</p> <p>9.5. Вжиття заходів органами місцевого самоврядування щодо підтримки розвитку та оптимізації інфраструктури споживчих ринків, з метою належного рівня обслуговування населення відповідно до його потреб, у т.ч. поширення практики організації виїзного торговельного та побутового обслуговування сільського населення.</p>
<p>10. Розвиток системи публічних закупівель</p>	<p>10.1. Проведення аналізу звітних матеріалів установ, організацій щодо здійснення закупівель товарів, робіт, послуг.</p> <p>10.2. Проведення семінарів, надання методичної та консультаційної допомоги замовникам та учасникам процедур.</p>
<p><i>III. Життєвий рівень та якість життя населення</i></p>	
<p>1. Заробітна плата</p>	<p>1.1. Вжиття ефективних заходів щодо легалізації трудових відносин, забезпечення мінімальних гарантій з оплати праці, підвищення рівня заробітної плати, а також детінізації доходів громадян і зайнятості населення.</p> <p>1.2. Вжиття органами місцевої влади в межах своїх повноважень заходів з погашення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам підприємств, установ та організацій області та платежів до Пенсійного фонду України.</p> <p>1.3. Співпраця з територіальними громадами та суб'єктами господарювання з питань дотримання трудового законодавства.</p>
<p>2. Пенсійне забезпечення</p>	<p>2.1. Забезпечення своєчасного та в повному обсязі фінансування виплат пенсій та грошової допомоги пенсіонерам області з урахуванням їх підвищень.</p> <p>2.2. Виконання планових показників по залученню коштів, адміністрування яких здійснюють органи Пенсійного Фонду України.</p> <p>2.3. Вжиття заходів щодо заборгованості із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.</p> <p>2.4. Здійснення моніторингу платників з метою</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	встановлення ознак порушення законодавства про працю та реалізацію заходів, спрямованих на легалізацію заробітної плати та зайнятості населення.
3. Ринок праці	<p>3.1. Вжиття заходів державного контролю за додержанням законодавства про працю органами місцевого самоврядування.</p> <p>3.2. Виконання заходів Обласної програми зайнятості населення на 2021-2023 роки.</p> <p>3.3. Забезпечення підтримки економічно активного населення, зокрема безробітних, у започаткуванні власної справи.</p>
4. Соціальний захист населення	<p>4.1. Забезпечення соціальних виплат громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи у розмірах, визначених Державним бюджетом України на 2021 рік.</p> <p>4.2. Ініціювання затвердження на державну рівні цільових програм забезпечення реалізації прав ветеранів війни на житло, в яких передбачити створення ефективних умов для розв'язання житлових проблем вказаної категорії громадян відповідно до їх потреби.</p>
5. Охорона здоров'я населення	<p>5.1. Формування сучасної медичної інфраструктури у сільській місцевості на рівні об'єднаних територіальних громад для підвищення доступності та якості медичного обслуговування центрами первинної медичної допомоги.</p> <p>5.2. Удосконалення єдиної оперативно-диспетчерської служби центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф на основі сучасних технологій.</p> <p>5.3. Подальша оптимізація ліжкового фонду лікарняних закладів з урахуванням потреб населення у медичному обслуговуванні для формування структури лікувальних закладів на рівні госпітальних округів.</p> <p>5.4. Зниження рівня материнської, перинатальної та малюкової смертності.</p> <p>5.5. Виконання заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції та громадян, які прибувають з тимчасово окупованої території.</p> <p>5.6. Впровадження технологій телемедицини для консультацій та діагностики в лікувальних закладах різних рівнів надання медичної допомоги.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	5.7. Загальна інформатизація закладів охорони здоров'я області та перехід на електронний документообіг для створення єдиних реєстрів закладів, лікарів, пацієнтів, ліків тощо.
6. Освіта	<p>6.1. Розвиток та модернізація мережі закладів дошкільної освіти.</p> <p>6.2. Продовження роботи із створення опорних шкіл в ОТГ, районах області.</p> <p>6.3. Створення нового освітнього простору, реконструкція та капітальні ремонти приміщень, ігрових, спортивних майданчиків, оновлення навчально-методичного і спортивного обладнання.</p> <p>6.4. Забезпечення якісним гарячим харчуванням здобувачів освіти.</p> <p>6.5. Придбання шкільних автобусів для перевезення школярів та педагогічних працівників із сільської місцевості.</p> <p>6.6. Підключення закладів освіти до мережі Інтернет.</p> <p>6.7. Впровадження інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами.</p> <p>6.8. Продовження реалізації плану реформування інтернатних закладів.</p> <p>6.9. Розширення мережі закладів позашкільної освіти.</p> <p>6.10. Забезпечення належної якості професійної (професійно-технічної) освіти.</p>
7. Культура	<p>7.1. Поповнення сучасною україномовною літературою та передплата періодичних видань, збереження бібліотечних фондів.</p> <p>7.2. Впровадження в діяльність бібліотек сучасних інформаційних технологій, комп'ютеризація та автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів.</p> <p>7.3. Зміцнення та розвиток матеріально-технічної бази бібліотек.</p> <p>7.4. Удосконалення системи підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів.</p> <p>7.5. Відродження, збереження та розвиток української культури.</p> <p>7.6. Зміцнення та розвиток матеріально-технічної бази клубних закладів.</p> <p>7.7. Кадрове забезпечення та соціальний захист працівників культури.</p> <p>7.8. Стимулювання творчих процесів, відродження і розвиток народних художніх промислів.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>7.9. Проведення практичних конференцій, семінарів з громадськістю задля попередження міжетнічних та міжконфесійних конфліктів.</p> <p>7.10. Проведення ремонту приміщень обласних установ культури, проведення протипожежних робіт, переоснащення тепло- та електромереж.</p> <p>7.11. Проведення обласних фестивалів та конкурсів з метою популяризації та розвитку аматорських колективів, українського традиційного фольклорного мистецтва.</p> <p>7.12. Реконструкція та розширення площі літературно-меморіального музею Лесі Українки м. Новоград-Волинський.</p> <p>7.13. Проведення модернізації закладів культури та забезпечення їх комп'ютерною технікою.</p> <p>7.14. Проведення оцінки технічного стану будівель задля уникнення руйнування історичних пам'яток.</p>
<p>8. Фізична культура і спорт</p>	<p>8.1. Популяризація здорового способу життя та подолання суспільної байдужості до здоров'я населення.</p> <p>8.2. Забезпечення функціонування та удосконалення мережі закладів фізичної культури і спорту.</p> <p>8.3. Розбудова спортивної інфраструктури, у т.ч. будівництва та модернізації спортивних споруд, із залученням коштів інвесторів.</p> <p>8.4. Надання якісних фізкультурно-спортивних послуг.</p>
<p>9. Молодіжна і сімейна політика, соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю</p>	<p>9.1. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності місцевих центрів соціальних служб, надавачів соціальних послуг, надання їм методичної допомоги відповідно до чинного законодавства.</p> <p>9.2. Організація навчальних заходів для надавачів соціальних послуг, у т.ч. працівникам місцевих центрів соціальних служб, закладів соціального обслуговування, фахівцям із соціальної роботи ОТГ.</p> <p>9.3. Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.</p> <p>9.4. Сприяння в запровадженні послуги патронату над дитиною.</p> <p>9.5. Здійснення підготовки кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, усиновлювачі, патронатні вихователі. Проведення навчання з підвищення виховного потенціалу</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	приймачих батьків, батьків-вихователів.
10. Захист прав та інтересів дітей	<p>10.1. Впровадження альтернативних сімейних форм виховання (патронатних сімей, малих групових будинків).</p> <p>10.2. Здійснення системного контролю за умовами проживання та виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які утримуються в сімейних формах виховання, та дітей у сім'ях, де батьки, або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання батьківських обов'язків.</p> <p>10.3. Реалізація державної політики щодо забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа.</p>
<i>IV. Створення безпечного середовища</i>	
1. Охорона навколишнього природного середовища	<p>1.1. Проектування та виконання робіт з будівництва та реконструкції частини огорожі, центральної алеї Ботанічного саду Поліського національного університету, придбання спеціального обладнання (приладів відео-спостереження) для забезпечення його охорони.</p> <p>1.2. Реконструкція очисних споруд господарсько-побутової каналізації у смт Довбиш Баранівського району.</p> <p>1.3. Будівництво очисних споруд каналізації. Коригування та технічне переоснащення існуючої КНС № 3 у м. Андрушівці.</p> <p>1.4. Створення екомережі (розглядається як єдина територіальна система об'єктів, що перебувають під особливою охороною, з метою збереження всього біо- і ландшафтного різноманіття, покращення стану довкілля в цілому).</p> <p>1.5. Організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, поповнення бібліотек природоохоронною літературою та нормативною документацією, зміцнення матеріально-технічної бази центрів творчості дітей та молоді, шкіл та шкіл-інтернатів, дошкільних навчальних закладів області.</p> <p>1.6. Організація проведення земельних торгів з метою продажу земельних ділянок державної власності або права на них (оренда) на конкурентних засадах. У процесі підготовки лотів до продажу земельних</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	ділянок або прав на них на земельних торгах необхідно здійснити закупівлю послуг з виконання робіт із землеустрою, оцінки земель.
2. Природна і техногенна безпека	<p>2.1. Забезпечення стійкого і безперервного зв'язку з органами управління цивільного захисту області, з спеціалізованими службами цивільного захисту і формуваннями, з обласними структурами силових міністерств, інших міністерств та відомств під час виконання сумісних завдань.</p> <p>2.2. Організація сталого функціонування системи централізованого оповіщення області, системи зв'язку міського захищеного пункту управління облдержадміністрації.</p> <p>2.3. Створення обласного (регіонального), місцевих матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.</p> <p>2.4. Забезпечення населення і особового складу невоєнізованих формувань засобами радіаційного та хімічного захисту.</p>
3. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи	<p>3.1. Забезпечення діяльності Народицької районної спеціалізованої станції по догляду за землями зони безумовного (обов'язкового) відселення.</p> <p>3.2. Забезпечення діяльності Житомирського обласного центру радіаційного контролю та виконанню заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.</p> <p>3.3. Проведення сучасного радіологічного обстеження радіаційно небезпечних та радіоактивно забруднених земель загальною площею 12844,6 га.</p> <p>3.4. Визначення можливостей повернення до господарського використання радіаційно-небезпечних земель.</p> <p>3.5. Співпраця з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Державним агентством з управління зоною відчуження, як уповноваженими органами по ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.</p>
4. Протипожежний захист	<p>4.1. Розроблення для органів місцевого самоврядування методичних рекомендацій з питань організації роботи та фінансування підрозділів місцевої пожежної охорони.</p> <p>4.2. Визначення місць дислокації місцевих пожежних</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	<p>команд у населених пунктах районів відповідно до вимог нових нормативних документів та з урахуванням раціонального перекриття територій зонами виїздів підрозділів.</p> <p>4.3. Проведення роботи по створенню об'єктів спільного користування – підрозділів місцевої пожежної охорони, їх утриманню, укладанню угод між органами місцевого самоврядування та лісогосподарськими і сільськогосподарськими підприємствами на виконання заходів із забезпечення пожежної безпеки у населених пунктах.</p> <p>4.4. Передбачення в обласному бюджеті на 2021 рік коштів для виконання протипожежних заходів на об'єктах комунальної власності.</p> <p>4.5. Передбачення в бюджеті Житомирської міської ОТГ на 2021 рік коштів для виконання протипожежних заходів у будинках підвищеної поверховості (підтримання в працездатному стані систем протипожежного захисту зазначених будинків, досягнення належного рівня фінансування протипожежних заходів у будинках висотою понад 26,5 метра).</p>
<p>5. Забезпечення законності та правопорядку</p>	<p>5.1. Протидія злочинним проявам, підвищення рівня захищеності громадян від правопорушень, дотримання їх прав та інтересів.</p> <p>5.2. Профілактичні заходи з протидії підлітковій злочинності, стабілізація та зниження кількості злочинів, вчинених дітьми і стосовно них.</p> <p>5.3. Забезпечення відкритості інформаційної політики, налагодження взаємодії поліції з громадськістю, підвищення рівня довіри громадян до поліції.</p> <p>5.4. Ужиття практичних заходів, направлених на покращання оперативного реагування на злочини, належного функціонування служби «102» та Ситуаційного центру Головного управління Національної поліції України в Житомирській області.</p> <p>5.5. Встановлення у публічних місцях засобів відеоспостереження, обладнання спеціалізованих засобів відеоспостереження з можливістю аналітичної обробки відеоінформації та їх подальше обслуговування.</p> <p>5.6. Взаємодія з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування у вирішенні проблемних</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
	питань щодо забезпечення правопорядку в області, захисту прав та свобод громадян, у т.ч. модернізації матеріально-технічного забезпечення поліції.
<i>V. Розвиток територіальних громад та забезпечення відкритості влади</i>	
1. Розвиток територіальних громад	<p>1.1. Підвищення рівня фінансової спроможності громад для їх належного функціонування.</p> <p>1.2. Розробка дієвих стратегій розвитку ОТГ.</p> <p>1.3. Оформлення інвестиційних пропозицій та розробка інвестиційних паспортів громад.</p> <p>1.4. Активізація ОТГ щодо участі у програмах міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва, співпраці з донорськими організаціями щодо залучення коштів для фінансування інвестиційних проєктів та проєктів регіонального розвитку.</p> <p>1.5. Визначення та встановлення оптимальних розмірів ставок земельного податку.</p>
2. Розвиток громадянського суспільства	<p>2.1. Реалізація соціально важливих інформаційних кампаній.</p> <p>2.2. Посилення інформування та впровадження комунікаційних заходів.</p> <p>2.3. Активна співпраця із засобами масової інформації, проведення медіазаходів.</p> <p>2.4. Сприяння підвищенню фахового рівня представників засобів масової інформації та працівників органів влади, відповідальних за інформаційну діяльність та комунікації з громадськістю.</p> <p>2.5. Організація та проведення публічних консультацій з громадськістю.</p> <p>2.6. Реалізація спільних навчальних заходів для представників засобів масової інформації, органів влади та інститутів громадянського суспільства.</p> <p>2.7. Сприяння роботі консультативно-дорадчих органів з питань громадянського суспільства при облдержадміністрації.</p> <p>2.8. Надання підтримки інститутам громадянського суспільства для реалізації суспільно важливих проєктів.</p> <p>2.9. Підвищення рівня відкритості органів влади.</p>

2. Характеристика поточного стану довкілля Житомирської області

Житомирська область розташована в північно-західній частині України і займає 2'982,7 тис. га, площа сільськогосподарських угідь Житомирщини становить 1'510,1 тис. га або 50, 6 % території.

Структура ґрунтового покриву Житомирської області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах – Лісостепі (19 %) та Поліссі (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі райованих сільськогосподарських культур.

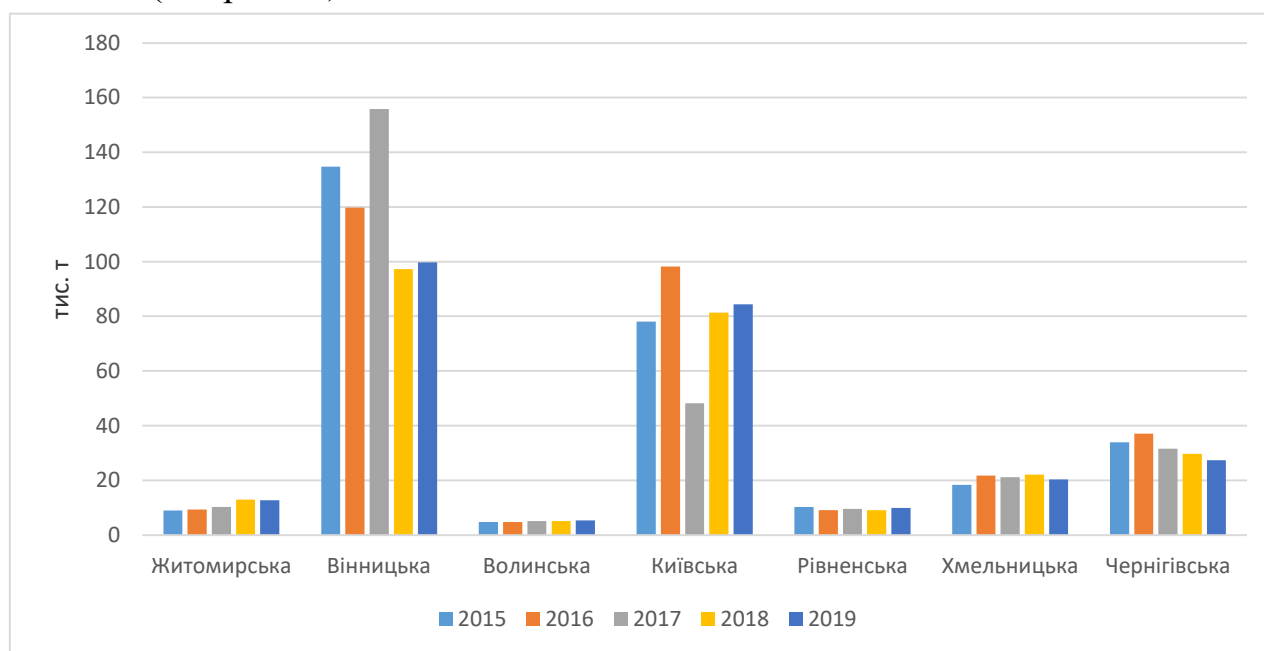
Вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення сприяє компактному заселенню, господарському освоєнню території, створює передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економічно-географічного положення і природних факторів (ґрунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Для області характерний високий рівень залягання кристалічних порід, які у багатьох місцях виходять на денну поверхню. Область багата на різноманітні корисні копалини, за що її справедливо називають «Урал в мініатюрі». В її надрах залягають поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу та інших копалин. Запаси титану на Житомирщині складають понад 85 % усіх розвіданих запасів титанових руд України.

Атмосферне повітря

За даними Головного управління статистики у Житомирській області, у 2019 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел склали 12,73 тис. т, що на 2,0 % менше ніж у 2018 році. У порівнянні з іншими областями менше викидів забруднюючих речовин у 2019 році спостерігалися у Волинській (5,3 тис. т) та Рівненській (9,9 тис. т) областях (діаграма 1).

Діаграма 1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за регіонами, тис. т.

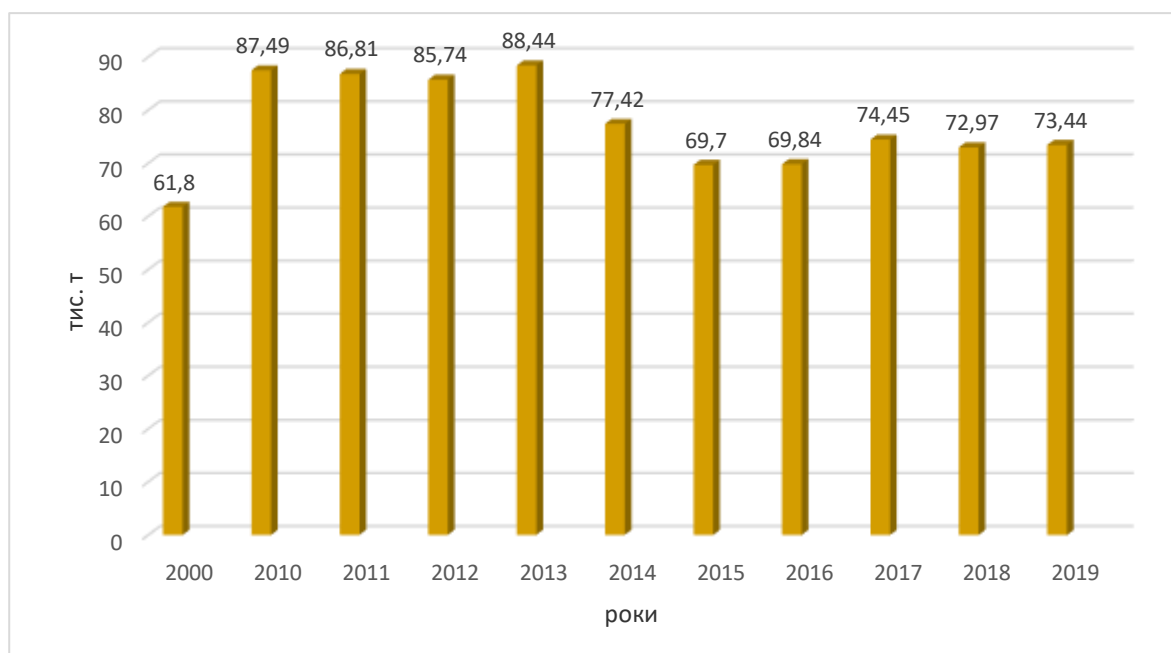
Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел наведена в таблиці 1 та проілюстрована на діаграмі 2.

Таблиця 1

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв. км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП (тис.т на млн. грн)
	Всього	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	61,80	12,3	49,5	2072,1	43,45	0,0046
2010	87,49	18,38	69,11	2941,2	68,41	0,0039
2011	86,81	19,01	67,79	2913,1	68,19	-
2012	85,74	18,49	67,25	2882,3	67,34	0,0036
2013	88,44	17,21	71,23	2965,1	70,05	0,0035
2014	77,42	10,93	66,49	2597,9	61,64	0,0026
2015	69,70	8,98	60,72	2336,8	55,7	0,0018
2016	69,84	9,27	60,57	2343,6	55,9	0,0015
2017	74,45	10,33	64,12	2498,3	60,01	0,0012
2018	72,97	13,0	59,97	2448,7	59,28	0,0009
2019	73,44	12,7	60,74	2464,4	60,19	-*

*Примітка: планом державних статистичних спостережень на 2018-2019 роки розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

Діаграма 2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у Житомирській області у 2000-2019 роках

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається сільське, лісове та рибне господарство – більше 34 % від загального, переробна промисловість – 24,2 %, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 19,3 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,5 %, викиди забруднюючих речовин яких складають майже 85 % від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Деяко меншу частку в загальний рівень забруднення вносить галузь постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування і складає відповідно 3,8 та 3,4 % від загального.

В той же час найменший вплив на якість атмосферного повітря мають галузі невиробничої сфери (охорона здоров'я, надання комунальних послуг, освіта, фінансова діяльність тощо).

Таблиця 2

Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря за видами економічної діяльності у 2019 році

Вид економічної діяльності	Обсяги викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т
Усі види економічної діяльності	12734,7	692251,8
Сільське, лісове та рибне господарство	4365,6	59339,5
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2455,2	24051,4
Переробна промисловість	3111,4	320550,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	489,2	204417,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	84,9	4409,7
Будівництво	81,6	684,7

Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	134,7	3862,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	823,5	24361,7
Тимчасове розміщування й організація харчування	–	–
Інформація та телекомунікації	2,4	343,6
Фінансова та страхова діяльність	65,3	4462,2
Операції з нерухомим майном	96,6	2857,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	7,5	663,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	151,5	337,2
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	433,0	28528,5
Освіта	209,5	5637,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	214,9	7521,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7,9	223,7
Надання інших видів послуг	–	–

Серед основних підприємств – забруднювачів атмосферного повітря у 2019 році були ПП «Галекс-Агро» (Новоград-Волинський район), Філія УМГ «Київтрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» (Бердичівський район), ТОВ «Агровест Груп» (Баранівський район), ПАТ Транснаціональна корпорація «Граніт» (Коростенський район), ТОВ «Сігнет-Мілк» (Попільнянський район), ПАТ «Малинський каменедробильний завод» (Малинський район), ТОВ «Церсаніт Інвест» (Новоград-Волинський район), ТОВ «Бехівський гранітний кар'єр» (Коростенський район).

Найбільший внесок у забруднення атмосфери області традиційно складають Новоград-Волинський район (2112,8 т), м. Житомир (1626,2 т), Коростенський район (1316,3 т) та Попільнянський район (1038,3 т). Це забруднення склало відповідно: 16,5 %, 12,7 %, 10,3 % та 8,1 %, від загального обсягу по області.

Оцінюючи стан забруднення атмосферного повітря підприємствами в містах та районах Житомирської області необхідно відмітити, що найбільший внесок у забруднення атмосфери області складають Новоград-Волинський район (2112,8 т), м. Житомир (1626,2 т), Коростенський район (1316,3 т) та Попільнянський район (1038,3 т). Це забруднення склало відповідно: 16,6 %, 12,8 %, 10,3 % та 8,1 %, від загального обсягу по області (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах та містах області, т.

Назва населених пунктів	2000	2015	2016	2017	2018	2019	Внесок у загальний викид %
Всього	12'300	8'985	9'272	10'334	12'970	12'730	100,0
Новоград-Волинський район	224	711	1'204	1'428	2'337	2'112	16,6
місто Житомир	2'147	1'281	1'296	1'420	1'538	1'626	12,8
Коростенський район	652	306	312	494	1'147	1'316	10,3
Попільнянський район	228	916	967	1'110	1'113	1'038	8,2

Баранівський район	759	97	355	661	640	832	6,5
Бердичівський район	62	1193	1191	732	1370	741	5,8
місто Коростень	1'182	628	550	574	800	681	5,4
Малинський район	87	233	215	467	684	652	5,1
Черняхівський район	141	100	44	273	251	481	3,8
Житомирський район	190	678	601	602	591	449	3,5
місто Малин	1'050	260	249	234	304	411	3,2
Радомишльський район	227	194	207	213	213	286	2,3
Овруцький район	879	315	342	292	263	268	2,1
місто Новоград-Волинський	711	125	193	194	243	256	2,0
Хорошівський район	488	422	249	303	166	247	1,9
місто Бердичів	1'458	240	234	251	209	182	1,4
Андрушівський район	302	114	102	148	151	175	1,4
Чуднівський район	299	140	96	114	265	174	1,4
Пулинський район	215	4	4	18	4	154	1,2
Романівський район	254	364	335	165	117	145	1,1
Ружинський район	52	294	267	253	214	131	1,0
Любарський район	52	11	8	22	60	100	0,8
Ємільчинський район	94	156	98	85	87	76	0,6
Коростишівський район	233	122	92	124	90	52	0,4
Лугинський район	93	12	7	76	39	53	0,4
Олевський район	209	37	43	66	47	56	0,4
Брусилівський район	7	13	12	12	20	39	0,3
Народицький район	3	19	0,1	1	9	0,2	0,0

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно пливає на забруднення атмосфери відсутність установок з вловлювання газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших. Зазначені речовини надходять у повітря від котелень, які працюють на кам'яному вугіллі, добування та переробки корисних копалин, виробництва мінеральної продукції, діяльності виробництва та оброблення деревини.

Автотранспорт, як і раніше, є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря Житомирської області. Слід зазначити, що в умовах переходу до ринкової економіки необхідність постійного збільшення автотранспортних перевезень обумовила зростання до 50-80 % внеску відпрацьованих газів у забруднення атмосферного повітря великих міст області, а відтак – і збільшення ризику для здоров'я населення.

У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні. Серед токсичних компонентів, які викидаються автотранспортом, 73 % – оксиди вуглецю, 11 % – неметанові леткі органічні сполуки, 13 % – оксиди азоту, 1,6 % – сажа, 1,4 % – сірчистий ангідрид. Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, насамперед, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно-застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського

обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ №1 (вул. Вітрука, 31), та ПСЗ №2 (вул. Михайла Грушевського, 14/20). Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2018 та 2019 роках оцінювався як низький.

Державними статистичними спостереженнями на протязі 5 останніх років встановлено, що викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами по області в середньому за рік складають більше 60 тис. т (60,7 тис. т у 2015 році та 73,44 тис. у 2019 році), або близько 80 % від загального обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Протягом 2019 року Житомирським ЦГМ відібрано 4218 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту були проаналізовані в лабораторіях Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Середньорічні концентрації домішок складали:

з діоксиду азоту – 2,4 ГДК с. д.;

з діоксиду сірки – 0,8 ГДК с. д.;

з завислих речовин – 0,5 ГДК с. д.;

з оксиду вуглецю – 0,1 ГДК с. д.

Водні ресурси

Площа Житомирської області повністю розміщена в межах басейна Дніпра. Найбільша частина області належить басейну правої притоки Дніпра – річці Прип'ять. Всього на території області несуть свої води 2822 річки загальною довжиною 13,7 тис. км.

Рельєф області в основному рівнинний, підземні води приймають незначну участь в формуванні стоку рік. Основу його складають атмосферні опади. Більшість рік беруть початок в області, лише Роставиця, Гуйва, Гнилоп'ять і Случ беруть початок в сусідніх областях і приносять незначні транзитні ресурси.

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних. До 70 % стоку річок припадає на весняну повінь або літні паводки і лише до 30 % на решту року.

В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок – 8 (Случ, Уборть, Ствига, Словечна, Уж, Тетерів, Ірша та Ірпінь).

Малих річок довжиною понад 10 км – 321, їх загальна довжина становить 5695 км. Малих річок (струмків, водотоків) довжиною менше 10 км – 2493, їх загальна довжина становить 7062 км.

За даними Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області станом на 01.01.2020 загальна площа земель водного фонду становить 205'680 га (6,9 % від території області), у т.ч.:

під болотами – 101'194 га.

під прибережними захисними смугами – 55'865 га;

під водосховищами та ставками – 20'851 га;
 під штучними водотоками (канали, колектори, канами) – 19'834 га;
 під річками та струмками – 7'215 га;
 під озерами та іншими природними замкнутими водоймами – 691 га.

Водозабезпеченість стоком на одну людину у 2019 році становила – 0,9 тис. м³/чол.

За даними державного водообліку за 2019 рік з водних об'єктів області всього забрано 110,7 млн м³ води, що на 0,4 млн м³ менше ніж за 2018 рік, у т.ч. з поверхневих джерел забрано 89,35 млн м³ (81 %), підземних – 21,35 млн м³ (19 %).

Таблиця 4

Основні показники використання і відведення води (млн м³)

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	206,3	207,8	111,7	104,6	110,2	111,1	110,7
у тому числі для використання	158,1	157,6	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	158,1	157,6	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78
виробничі потреби	46,1	49,69	42,87	39,62	42,51	44,94	45,86
побутово-питні потреби	25,54	24,94	21,86	21,90	22,96	22,61	20,70
сільськогосподарські потреби	1,503	1,297	1,674	1,55	1,774	2,217	2,222
ставково-рибне господарство	84,96	81,61	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	15,95	15,34	13,04	15,20	14,09	13,65	12,38
Загальне водовідведення з нього:	160,0	161,6	69,76	66,36	74,41	75,02	73,64
у поверхневі водні об'єкти, у т.ч.:	157,7	159,3	67,57	63,99	72,01	72,53	71,32
забруднених зворотних вод	3,272	3,271	2,565	2,384	1,995	2,066	1,894
з них без очищення	0,012	0,79	0,009	0,019	0,098	0,020	0,07
нормативно очищених	36,28	32,81	30,53	30,88	32,27	31,36	30,46
нормативно чистих без очистки	118,2	123,2	25,58	23,26	28,02	29,30	28,21
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	141,3	128,08	136,9	104,0	89,48	99,70	93,0
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	75,46	81,27	76,79	73,06	68,36	69,66	67,84
Потужність очисних споруд	106,5	105,7	105,0	102,6	101,6	101,5	101,6

Таблиця 5

Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2019 рік

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн м ³	110,7	89,32	21,38
	% від загального забору	100	81	19
у тому числі:				
Суббасейн середнього Дніпра	млн м ³	90,26	77,93	12,33
	% від загального забору	100	86	14
Суббасейн Прип'яті	млн м ³	20,44	11,39	9,05
	% від загального забору	100	56	44

В області налічується 53 водосховища – площею 7,54 тис. га, об'ємом 179,11 млн м³.

Джерелами водопостачання населення та галузей економіки є поверхневі та підземні води. Найбільшим джерелом водопостачання є басейн річки Тетерів, з якого у 2019 році було забрано 69,08 млн м³ (62,4 % від загального водозабору області). Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 – лікувальні мінеральні води.

Таблиця 6

Забір, використання та відведення води 2019 рік (млн м³)

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
р. Дніпро, у т.ч.	110,7	68,78	71,31	1,894
р. Тетерів	69,08	43,63	43,96	1,800
р. Прип'ять	20,44	11,47	15,48	0,094
р. Ірша	12,56	6,438	8,336	0,275
р. Гнилоп'ять	6,504	4,468	3,304	0,569
р. Уж	11,85	5,746	10,66	0,011
р. Рось	17,04	11,28	9,65	-
р. Гуйва	4,168	2,392	1,837	0,359
р. Случ	7,541	5,064	4,368	0,061
р. Ірпінь	4,113	2,407	2,213	-
р. Уборть	0,514	0,414	0,181	-
р. Унава	3,727	2,249	2,213	-
р. Желонь	0,378	0,104	0,276	0,022
р. Словечно	0,154	0,138	-	-

Таблиця 7

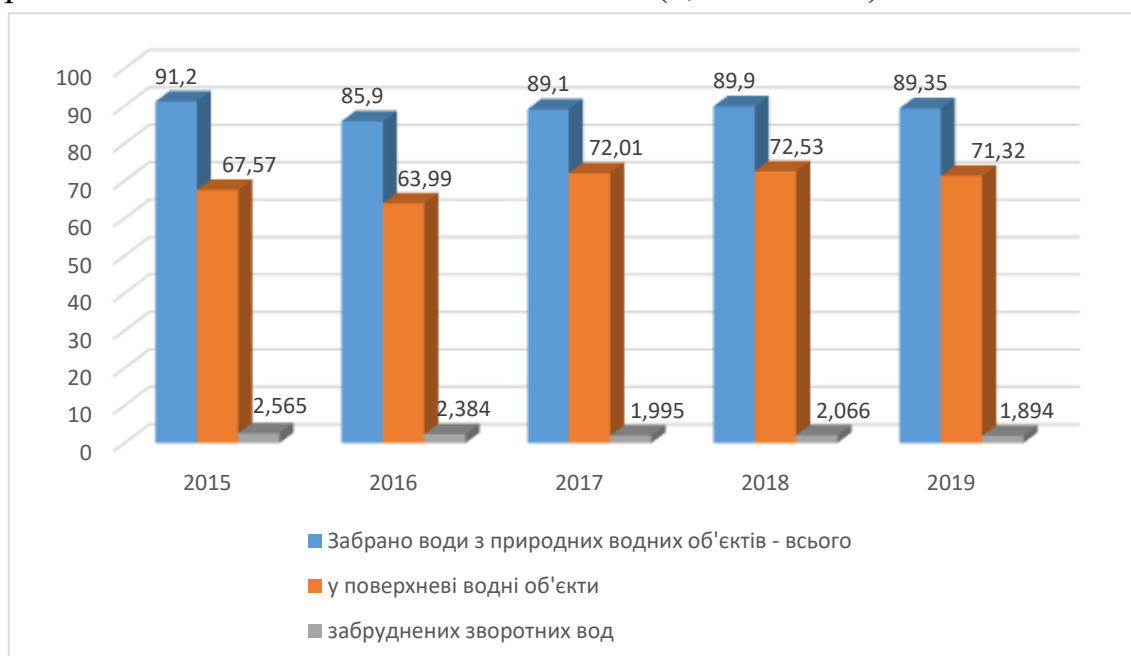
Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2019 рік (млн м³)

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у т.ч. забруднених	з них без очищення
Всього	68,78	20,70	45,86	71,31	1,894	0,07
Електроенергетика	0,300	0,021	0,279	-	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	2,659	0,049	2,611	0,254	-	-
Хімічна та нафто-хімічна промисловість	0,015	0,003	0,013	-	-	-
Машинобудування	0,122	0,075	0,047	0,016	-	-
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	27,11	19,09	8,017	29,70	1,894	0,070
Сільське господарство	30,0	0,045	27,73	26,83	-	-
Харчова промисловість	2,874	0,193	2,681	0,931	-	-
Транспорт	0,287	0,187	0,0099	0,065	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	1,111	0,131	0,981	8,317	-	-
Інші галузі	4,302	-	3,4911	5,197	-	-

У галузевій структурі водокористування на сільське і рибне господарство припадає 44 % забраної води (48,72 млн м³), комунальне господарство – 37 % (40,78 млн м³) та промисловість – 18 % (20,33 млн м³).

У 2019 році скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 127 точкових джерел, із них 50 проходили очистку на очисних спорудах каналізації.

Всього за 2019 рік у поверхневі водні об'єкти відведено 71,31 млн м³ зворотних вод, із них категорії: «нормативно-чисті без очистки» – 28,21 млн м³, «нормативно очищені на очисних спорудах» – 30,46 млн м³, «недостатньо очищені» – 1,825 млн м³ та «забруднені без очистки» – 0,07 млн м³ зворотних (стічних) вод. Із загального об'єму стічних вод, які потребують очищення, 94 % були очищені на очисних спорудах (32,285 млн м³), решта 6 % – скинуто у поверхневі водойми як недостатньо очищені (1,825 млн м³).

Діаграма 3. Динаміка забору води з поверхневих джерел, відведення зворотних (стічних) вод у поверхневі водойми, у тому числі забруднених протягом 2015-2019 років, млн м³.

Скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти у 2019 році здійснили 18 підприємств (у 2018 році – 17 підприємств) в обсязі 1,894 млн м³. Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово- комунальної галузі (100%).

Таблиця 8

Скидання зворотних вод у поверхневі водні об'єкти за 2019 рік
(млн м³ на рік)

Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод у поверхневі водні об'єкти	із них:		
			Промисловість	Сільське господарство	Комунальн.
О	Басейн р. Дніпро	30,46	3,323	-	27,04
НО		0,07	-	-	0,07
НДО		1,825	-	-	1,825
НЧБО		28,21	0,613	26,83	0,766

Разом по області, у т.ч.:		71,31	14,67	26,83	29,70
О	Басейн р. Тетерів	24,27	-	-	-
НО		0,07	-	-	0,07
НДО		1,731	-	-	1,731
НЧБО		12,34	-	-	-
Разом по області		43,96	-	-	1,801
О	Басейн р. Прип'ять	6,189	-	-	-
НДО		0,094	-	-	0,094
НЧБО		4,004	-	-	-
Разом по області		15,48	-	-	0,094
О	Басейн р. Ірша	2,902	-	-	-
НДО		0,275	-	-	0,275
НЧБО		0,091	-	-	-
Разом по області		8,336	-	-	0,275
О	Басейн р. Гнилоп'ять	1,400	-	-	-
НДО		0,569	-	-	0,569
НЧБО		1,189	-	-	-
Разом по області		3,304	-	-	0,569
О	Басейн р. Уж	3,881	-	-	-
НДО		0,011	-	-	0,011
НЧБО		2,169	-	-	-
Разом по області		10,66	-	-	0,011
НЧБО	Басейн р. Рось	9,85	-	-	-
Разом по області		9,85	-	-	-
О	Басейн р. Гуїва	0,194	-	-	-
НДО		0,359	-	-	0,359
НЧБО		1,284	-	-	-
Разом по області		1,837	-	-	0,359
О	Басейн р. Случ	2,247	-	-	-
НДО		0,061	-	-	0,061
НЧБО		1,714	-	-	-
Разом по області		4,368	-	-	0,061
НЧБО	Басейн р. Ірпінь	2,213	-	-	-
Разом по області		2,213	-	-	-
О	Басейн р. Уборть	0,060	-	-	-
НЧБО		0,121	-	-	-
Разом по області		0,181	-	-	-
НЧБО	Басейн р. Унава	2,213	-	-	-
Разом по області		2,213	-	-	-
НДО	Басейн р. Желонь	0,022	-	-	0,022
Разом по області		0,276	-	-	0,022

Таблиця 9

Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти за 2019 рік*(т на рік)*

Водний об'єкт	Скидання забруднюючих речовин							
	Разом	у т.ч.:						
БСК		ХСК	Завислі речовини	N (сума мінеральних форм)	P (ортофосфати)	Мінералізація	Нафтопродукти	
Басейн р. Дніпро								
Разом по області, у т.ч.:	16709,72	379	1148	229	937	124,6	13890	2,119
Басейн р. Тетерів	14984,01	334	864	203	829	111,9	12640	2,107
Басейн р. Прип'ять	1725,653	45	284	26	107	12,64	1251	0,013

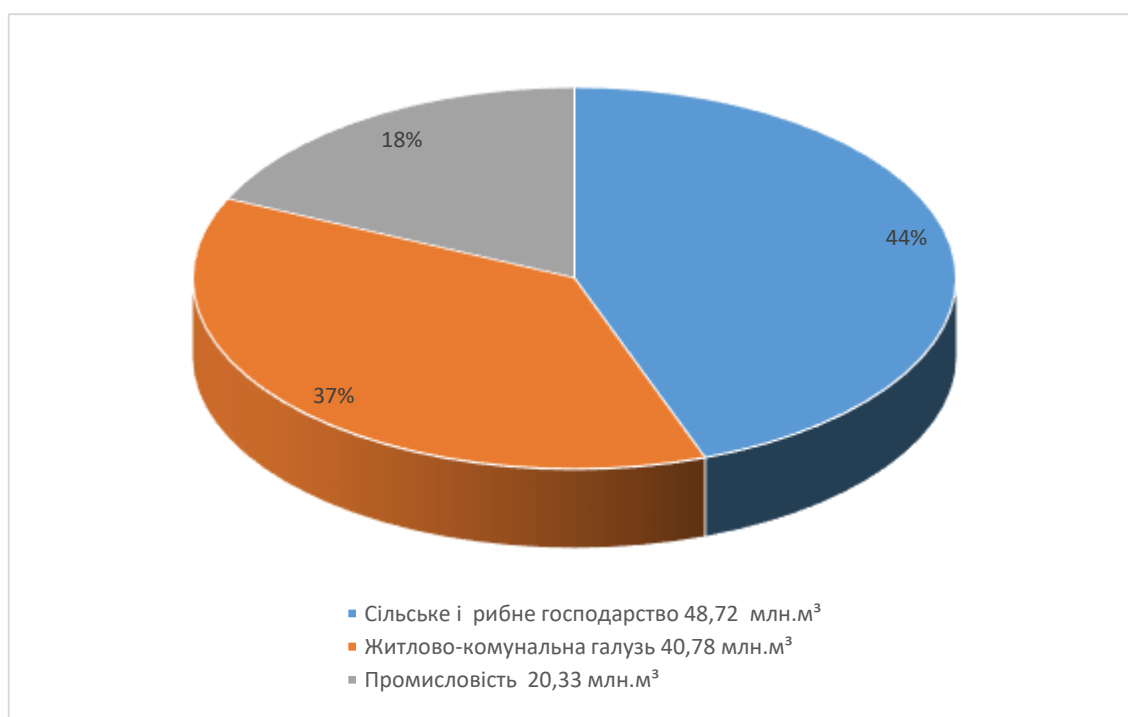
Басейн р. Ірша	1081,873	25	118	18	29	2,872	889	0,001
Басейн р. Гнилоп'ять	1774,352	27	156	28	14	5,234	1544	0,118
Басейн р. Уж	818,297	19	164	23	25	7,29	580	0,007
Басейн р. Рось	-	-	-	-	-	-	-	-
Басейн р. Гуйва	436,043	14	60	10	15	1,043	336	-
Басейн р. Случ	890,338	25	117	3	80	5,333	660	0,005
Басейн р. Ірпінь	-	-	-	-	-	-	-	-
Басейн р. Уборть	13,2	-	1	-	1	0,20	11	-
Басейн р. Унава	-	-	-	-	-	-	-	-
Басейн р. Желонь	3	-	2	1	-	-	-	-

Таблиця 10

Типи очищення зворотних вод у 2019 році

(млн м³)

Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
		Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механічна очистка	Разом	у т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
Басейн р. Дніпро	72,53	31,36	29,08	-	2,282	101,5	90,19
Разом по області							

Діаграма 4. Скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти економіки у 2019 році, млн м³.

Протягом 2019 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 127 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 71,3 млн м³, із них 1,894 млн м³ забруднених. Скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти здійснили 18 підприємств (у 2018 році – 17 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (100%). Комплекси очисних споруд каналізації

комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод. Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (32,285 млн м³) 94 % були відведені в поверхневі водні об'єкти як «нормативно чисті» (30,46 млн м³), решта 6 % – не досягли нормативної очистки стоків (1,825 млн м³). В рамках виконання «Програми державного моніторингу довкілля в частині проведення Держводагентством радіологічних та гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод у створах спостережень». Моніторинг поверхневих вод у межах області проводиться на 8 масивах, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення та 1 транскордонній ділянці водотоку, визначеної відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах.

За результатами аналітичних визначень рівень забруднення поверхневих вод у порівнянні з минулим роком істотно не змінився, у зв'язку із маловодним роком визначався ріст вмісту заліза загального по усіх створах. Необхідні першочергові заходи щодо покращення якісного стану поверхневих вод на найближчі роки:

1. Охорона поверхневих і підземних вод від забруднення.
2. Відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та заходи боротьби із шкідливою дією вод.
3. Паспортизація малих річок, ставків та водосховищ.
4. Вирішення на законодавчому рівні проблеми всебічної екологічної освіти громадян і пропаганди екологічної інформації.
5. Проведення реконструкції очисних споруд каналізації, 15 підприємств житлово-комунального господарства відводять зворотні (стічні) води з порушенням гранично-допустимого скиду.
6. Проведення ремонтів водопровідних мереж, так як втрати свіжої води при транспортуванні становлять 30,2 % від загального забору води житлово-комунальною галуззю.

В рамках виконання «Програми державного моніторингу довкілля в частині проведення Держводагентством радіологічних та гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод у створах спостережень»

Моніторинг поверхневих вод у межах Житомирської області проводиться на 8 масивах, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення та 1 транскордонній ділянці водотоку, визначеної відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах.

Оцінка якості поверхневих вод здійснювалася на основі аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично-допустимих концентрацій та фоновими показниками.

Інформацію про стан забруднення поверхневих вод надали Басейнове управління водних ресурсів річки Припять, КП Житомирської міської ради

«Житомирводоканал», міське комунальне підприємство «Бердичівводоканал» та Коростенське комунальне підприємство «Водоканал».

За даними моніторингу поверхневих вод, проведеного у 2019 році КП «Житомирводоканал», забруднення річок Тетерів та Кам'янка недостатньо очищеними стічними водами не зафіксовано.

Якість зворотних вод скидів № 2, № 5 та № 6 відповідають гранично-допустимому скиду (ГДС) речовин у водний об'єкт за стічними водами.

Індекс ЛКП (лактозопозитивні кишкові палички) скидів № 2 складає 6200 в 1 дм³, скиду № 5 – 5000 при нормі затверджених властивостей зворотних вод 5000 в 1 дм³.

За результатами лабораторних досліджень поверхневих вод р. Тетерів (500 м вище та 500 м нижче скиду № 2) вміст розчинного кисню в 9,18-8,50 мгО₂/дм³. По показниках ХСК, БСК, залізу вода не відповідає нормативам по СанПин № 4630-88 (ХСК - 1,43 р., БСК₅ - 1,43 р., залізу - 1,28 р.

Земельні ресурси та ґрунти

Земельний фонд області складає 2982,7 тис. га, з яких 1510,8 тис. га (50,6 %) зайнято сільськогосподарськими угіддями (1112,0 тис. га (37,3 %) – рілля, 311,9 тис. га (10,4 %) – сіножаті і пасовища, 62,1 тис. га (2,1 %) – перелоги, 23,4 тис. га (0,8 %) – багаторічні насадження).

Діаграма 5. Структура земельного фонду

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним складом:

112,5 тис. га – чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лісових породах;

79,7 тис. га – лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові;

38,6 тис. га – темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті;

0,8 тис. га – торфовища глибокі і середньо глибокі осушені;

0,1 тис. га – підзолисто-дернові суглинкові.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 рази більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали. Найбільша бальна оцінка ріллі у Ружинському районі – 58 балів, найменша в Олевському – 22 бали.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи значні площі угідь Полісся забруднені радіоізотопами (найбільш поширені: цезій-137, стронцій-90). Щільність забруднення ґрунтів сільськогосподарських угідь області цезієм-137 більше 1 Кі/км² виявлено на площі 148,4 тис. га (13,0 %), з них більше 5 Кі/км² - на площі 10,1 тис. га, що становить 0,9 % обстежених земель. Найбільше забруднені цезієм-137 угіддя Коростенського, Овруцького, Народицького та Лугинського районів, щільність забруднення їх понад 1 Кі/км² становить відповідно 36,6; 35,5; 25,5 та 23,1 тис. га або 47,6 %; 74,6 %; 89,5 % та 92,8 % обстежених земель. Значно забруднені угіддя Олевського, Хорошівського, Ємільчинського та Малинського районів.

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, в тому числі і в Житомирській області.

За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області загальна площа земель, що потребують консервації становить 56'537 га, з них знаходиться у державній власності – 49'823 га (88,1 %), у комунальній власності – 4'589 га (8,1 %) та у приватній власності – 2'125 га (3,8 %), у т.ч.:

техногенно-забруднені землі – 29'958 га (53,0 %);

малопродуктивні землі – 19'928 га (35,2 %);

деградовані землі – 6'651 га (11,8 %).

Найбільшу небезпеку, для здоров'я людини, становить забруднення земель і ґрунтів радіоактивними ізотопами, важкими і рідкоземельними елементами внаслідок Чорнобильської катастрофи, що спричиняють токсичну і мутагенну дію, а також небезпечними хімічними речовинами - хімічними засобами захисту рослин при здійсненні інтенсивного землеробства і порушенні правил поводження з такими речовинами.

Надра

Потужний потенціал добувної галузі Житомирщини базується на розвіданих природних ресурсах регіону. У надрах області виявлено поклади розсипного ільменіту (титанові руди), комплексних апатитільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

На території області суб'єктам господарювання надано 182 спеціальних дозволів на користування надрами з метою розробки родовищ корисних копалин та 16 спеціальних дозволів на геологічне вивчення перспективних ділянок. У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва підприємство основного кола.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади декоративно-облицювального каменю. Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

В області користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³. До розробки вже залучено понад 70 родовищ, які розвідані у Хорошівському, Коростишівському, Черняхівському, Малинському, Коростенському, Житомирському районах.

В зазначених районах окремі підприємства камінеобробної галузі використовують скельні відходи від видобутку та переробки блоків природного каменю для виготовлення бруківки, бордюру, буту та інших виробів для облаштування шляхових комунікацій з використанням каменоколів, фрезерувального обладнання вітчизняного та іноземного виробництва.

Також область володіє добре розвинутою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю бутового. Державною

службою геології та надр України погоджено розробку 38 родовищ цієї сировини. На повну проекту потужність щебзаводів, здійснюється видобуток та переробка сировини на 26 родовищах. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю, дробленого в області становить 32,8 % від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польвошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими. Сировина польвошпатна – важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузлівецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, введено в експлуатацію ділянку «Вільха» в Баранівському районі, розпочаті детальні пошуки на перспективних площах. На теперішній час право на розробку каолінів надано 5 підприємствам.

В області є значні запаси будівельних пісків, керамічних і цегельно-черепичних глин. На сьогодні гірничим підприємствам видано 11 ліцензій з метою промислової розробки родовищ піску із запасами 80 млн м³. Ще 2 підприємства отримали ліцензії з метою геологічного вивчення, у т.ч. дослідно-промислової розробки ділянок (родовищ) піску.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн м³. Право на розробку глин та суглинків надано на 3 родовища.

Розвідано 187 родовищ торфу, з яких фактично розробляється 2 в Олевському районі, та готуються дозвільні документи на розробку 1 родовища в Овруцькому районі.

Невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідами від переробки природного каменю. Особливої гостроти визначені проблеми набули в Коростишівському, Хорошівському, Житомирському та Черняхівському районах. У переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується.

Серед екзогенних геологічних процесів на території області найбільш поширені процеси водної та вітрової ерозії земель. Незначною мірою, на території області поширені зсуви та просідання земної поверхні, переважно на території Словечансько-Овруцького кряжу в Овруцькому районі.

Біорізноманіття

Житомирська область займає географічне положення між лісовою (Полісся) й степовою зонами (лісостеп) і відзначається багатством й різноманітністю в тваринному світі як представників фауни лісу, так і лісостепу. Тут налічується майже 60 видів ссавців, 220 видів птахів, 11 видів земноводних, 8 видів плазунів. Головне ж багатство, красу й гордість поліських лісів становлять копитні ссавці – лось, благородний олень, козуля, дикий кабан.

В області зустрічається близько 1500 видів судинних рослин, 294 мохоподібних, 240 видів лишайників та ліхенофільних грибів.

Серед судинних рослин першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (151 вид), злакові (95 видів), осокові (76), губоцвіті (59), бобові та ранникові (по 57), гвоздичні (54), капустяні (52), розові та зонтичні (по 50). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин. На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна, водяного жовтецю струмкового, глоду дюнного.

Житомирська область є однією з найкраще вивчених у флористичному відношенні адміністративних областей України (досить повні дані відносно місцезнаходжень більшості видів судинних рослин, починаючи з 1820-х років).

За результатами наукових досліджень, проведеними науковцями Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького був створений Список рідкісних та зникаючих видів судинних рослин Житомирської області. При відборі видів до списку рідкісних застосований загальний принцип обов'язковості охорони в області видів судинних рослин, які вже мають високий статус охорони – міждержавний (занесені до світового Червоного списку; Бернської конвенції, Європейського Червоного списку) або загальнодержавний (занесені до «Червоної книги України» (2009)). Крім того, до списку рідкісних в області включена численна група регіонально рідкісних видів, популяції яких у Житомирській області є рідкісними, проте в інших регіонах України є більш звичайними.

З використанням зазначених принципів формування в області розроблено Перелік регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини (включає 154 види, що становить близько 10 % видів флори судинних рослин на території області), який затверджено рішенням обласної ради від 08.09.2010 № 1162.

Всього рослинний світ області налічує близько 1550 видів, із яких 13 – підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією (1979), 4 – занесені до Європейського червоного списку рідкісних видів, які зникають у Всесвітньому масштабі (1991), 99 – занесені до Червоної книги України (2009).

Охорону ландшафтних комплексів в цілому, а також біорізноманіття рослинного і тваринного світу в своїй більшості забезпечують створені об'єкти природно-заповідного фонду. Саме в цих об'єктах найбільш дієво забезпечена охорона рідкісних видів флори, занесених до Зеленої книги України (2009).

На території області знаходиться 241 об'єкт природно-заповідного фонду загальною площею понад 138 тис. га, з них 20 об'єктів загальнодержавного (58 тис. га) та 221 місцевого (80 тис. га) значення. Відсоток заповідності складає 4,6%.

Складові природно-заповідного фонду області:

163 заказники місцевого значення (79'722,6 га);

2 природні заповідники загальнодержавного значення (50'976,8 га);

10 заказників загальнодержавного значення (6'757,0 га);

18 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення (228,7 га);

5 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення (119,8 га);

37 пам'яток природи місцевого значення (96,9 га);

2 пам'ятки природи загальнодержавного значення (51,0 га);

1 ботанічний сад загальнодержавного значення (35,4 га);

3 дендрологічні парки місцевого значення (14,9 га).

Таблиця 11

Динаміка структури природно-заповідного фонду Житомирської області протягом 2016-2020 років

Об'єкти природно-заповідного фонду	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Кількість, од.	221	222	228	235	241
Площа, га	136'582	136'752	137'075	137'601	138'003

Більшу частину природно-заповідного фонду області складають території та об'єкти (151 природоохоронний об'єкт), що розміщені на землях лісгосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства.

Ліси

Ліси є домінуючим природним типом рослинності області (лісистість області становить 34,1%).

Лісистість адміністративних районів області широко варіює, змінюючись від 6,2 % у Брусилівському до 69,8% в Олевському районі.

В області переважають соснові ліси, які займають 59,1 % вкритої лісом площі.

Дубові ліси займають 19,1 % площі, березові – 14,7 %, вільхові – 4,7 %, осикові – 0,9 %, інші – 1,5 %.

Загальний запас стовбурової деревини становить понад 200 млн м³.

Площа земель лісгосподарського призначення становить 1096,1 тис. га, у т.ч.:

державних лісгосподарських підприємств – 796,3 тис. га;

комунальних лісгосподарських підприємств – 299,8 тис. га.

Площа земель лісгосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю складає 955,9 тис. га.

Відходи

На території області зосереджена значна кількість підприємств гірничо-добувної галузі, лісового та сільськогосподарського господарства.

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

За станом на 01.01.2020 в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 845 сміттєзвалищ. Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складаються у природних рельєфних утвореннях.

Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різномірність не забезпечує достатнього контролю за 125 санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства.

Таблиця 12

Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки (тис. т)

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Утворено	550,3	486,2	479,1
Спалено	37,1	44,1	70,5
<i>у т.ч. з метою отримання енергії</i>	33,0	38,9	53,8
Утилізовано	82,8	48,9	44,2
Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	169,9	199,5	413,5

В порівнянні з іншими областями України, Житомирська область мала у 2019 році найменшу кількість утворення відходів на одну людину (393 кг), Рівненська – 451 кг, Волинська – 648 кг, Хмельницька – 718 кг, Чернігівська – 772 кг, Київська – 794 кг, Вінницька – 1754 кг.

Таблиця 13

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2019 році

	Утворено	Утилізовано	Спалено	у т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Усього	479,1	44,2	70,5	53,8	16,7	413,5
Використані розчинники	0,1	–	–	–	–	–
Відходи кислот, лугів чи солей	0,3	0,3	–	–	–	–

Відпрацьовані оливи	0,1	0,0	0,0	–	0,0	–
Хімічні відходи	0,0	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	10,6	0,4	–	–	–	3,2
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	0,1	–	–	–	–	–
Відходи від медичної допомоги та біологічні	0,0	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	6,1	1,3	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	0,6	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,4	–	–	–	–	–
Скляні відходи	2,3	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	2,4	–	0,0	0,0	–	–
Гумові відходи	0,4	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	0,5	0,2	–	–	–	–
Деревні відходи	115,7	5,0	70,2	53,8	16,4	0,1
Текстильні відходи	0,3	0,0	–	–	–	0,0
Відходи, що містять поліхлор-дифеніли	0,0	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	0,1	–	–	–	–	–
Непридатні транспортні засоби	0,0	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	0,0	–	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	6,9	–	–	–	–	–
Відходи рослинного походження	38,4	0,3	0,3	0,0	0,3	0,2
Тваринні екскременти, сеча та гній	20,0	20,0	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	124,8	0,0	0,0	0,0	0,0	403,4
Змішані та недиференційовані матеріали	1,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Залишки сортування	4,8	4,4	–	–	–	–
Звичайний осад	6,1	0,1	–	–	–	6,1
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	2,5	1,4	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	73,4	8,0	–	–	–	0,5
Відходи згоряння	4,0	2,5	–	–	–	0,0
Грунтові відходи	3,8	–	–	–	–	–
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	52,4	–	–	–	–	–
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	0,6	–	–	–	–	0,0

Значний негативний вплив на об'єкти довкілля області здійснюють промислові токсичні відходи, відходи які утворилися в результаті реформування аграрного сектору економіки – непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (за станом на 20.10.2020 їх кількість становить понад 598,5 т, які підлягають знешкодженню).

Найбільший обсяг непридатних пестицидів накопичено в Олевському, Пулинському, Овруцькому, Коростенському, Народицькому та Лугинському районах.

На даний час відсутні непридатні пестициди та агрохімікати в Баранівському, Брусилівському, Любарському, Малинському, Романівському, Ружинському та Коростишівському районах.

Таблиця 14

Порівняльна характеристика утворення відходів в Житомирській області із суміжними областями та областями одного типу

(тис. т)

Область	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Житомирська	671,9	518,3	550,4	550,3	486,2	474,5
Рівненська	1356,0	843,3	713,2	457,7	484,2	519,9
Волинська	583,4	638,9	684,0	733,1	555,4	668,1
Чернігівська	848,3	867,3	720,6	732,7	717,4	695,9
Хмельницька	1266,7	960,9	1299,6	928,2	900,5	900,4
Київська	1272,1	1660,5	1531,3	1265,6	1394	1414,3
Вінницька	2423,8	1950,3	1927,5	2341,7	1782,2	2711,2

3. Основні екологічні проблеми Житомирської області

1) Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від підприємств та автотранспорту

Основними забруднювачами атмосферного повітря залишаються підприємства добувної, переробної промисловості, сільське та лісове господарство, транспорт, обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря яких складають 80 % від загального.

2) Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин

Житомирська область, порівняно з іншими областями України, належить до регіону з низькою водозабезпеченістю. На сьогодні гостро постає проблема забруднення поверхневих вод області, причинами чого, насамперед, є забруднення скидами стічних вод господарюючих систем і комунально-побутовими стічними водами. Суттєво змінилася кількість скинутих без очищення зворотних вод. Основними забруднюючими речовинами є: залізо загальне, марганець, азот амонійний, фосфати, нітрити, сульфати.

Скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти у 2019 році здійснили 18 підприємств (у 2018 рік – 17 підприємств). Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі.

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

3) Скидання кар'єрних вод у водні об'єкти

Область володіє добре розвиненою сировинною базою для виробництва будівельних матеріалів і налічує 297 родовищ і 63 об'єкти обліку корисних копалин, що застосовуються у будівництві. У межах території області на сьогоднішній день налічується 116 родовищ облицювального каменю (граніти, лабрадорити, габро, перекристалізовані вапняки).

4) Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок

Всебічне використання малих річок, їх зарегулювання, відбір вод на полив і господарсько-побутові потреби, а також перетворення річок на колектори стічних вод порушили їх природний стан. Малі річки стали забрудненими, спрямленими, мілководними, з поганою якістю води, збідненими рослинами й тваринами. Надміру інтенсивне використання як самих річок, так і їхніх водозборів, порушило їх природний гідрохімічний та гідробіологічний режим, зменшило водність і глибину, річки замулюються і заростають, збільшується їх евтрофікація за рахунок накопичення сполук азоту, фосфору та калію. Відмічено повсюдне забруднення води і донних відкладень річок господарсько-побутовими стоками, які містять значну кількість органічних біогенних елементів, пестицидів, важких металів тощо.

Через недостатність фінансування, прибережні захисні смуги малих річок у натуру виносяться доволі повільно. Це значно ускладнює здійснення контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства на землях водного фонду.

5) Підтоплення земель і населених пунктів регіону

Підтоплення, як природне і техногенне явище, погіршує умови формування поверхневих і підземних вод, функціонування господарських об'єктів, знижує родючість ґрунтів.

Найбільш несприятливі умови склалися в містах Житомирі, Коростені, Новоград-Волинському, Бердичеві, Малині, Радомишлі, Олевську, Чуднові, смт Любарі, Брусиліві, Народичах та Ємільчине.

Технічний стан існуючих систем захисту від підтоплення незадовільний, спеціалізовані служби по їх експлуатації не створені, моніторинг підтоплення територій не ведеться.

Основними причинами підтоплення є:

- 1) порушення на забудованих територіях природного стоку поверхневих вод;
- 2) скорочення площ лісових насаджень;
- 3) незадовільне функціонування чи повна відсутність у населених пунктах зливової мережі, інших систем водовідведення;
- 4) невідповідність водовідвідних споруд на автошляхах до пропуску талих і дощових вод;
- 5) значні втрати в системах водопостачання та водовідведення (до 20-40% загального обсягу водокористування);
- б) вихід з ладу осушувальних систем.

б) Поводження з відходами I-III класів небезпеки, а також IV класу небезпеки

Основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та промислові відходи IV класу небезпеки, які в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо. Лише трохи більше половини відходів IV класу небезпеки переробляється чи утилізується.

Значною проблемою є складування промислових відходів, а саме здійснення заходів з видалення відходів з промислових майданчиків, діючих і зупинених каменеобробних підприємств. Також проблемою залишається перевезення, накопичення та розміщення цих відходів на спеціальних полігонах, утилізація та використання їх у будівельній та шляхобудівельній галузях.

Надзвичайно гострою проблемою є безпечне зберігання та утилізація непридатних хімічних засобів захисту рослин. Умови зберігання більшості цих хімічних речовин є незадовільними, складські приміщення знаходяться в аварійному стані. У більшості місць збереження непридатних пестицидів відсутня або втрачена облікова документація, тара пошкоджена.

7) Подолання наслідків Чорнобильської аварії та поводження з радіоактивними відходами

Останнє повномасштабне обстеження радіоактивно забруднених земель у Житомирській області проводилося у 1993-1994 роках.

Загальна кількість об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі Державного спеціалізованого підприємства «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат» на території області – 29, з них 28 пунктів зберігання відходів дезактивації (ПЗВД) та 1 пункт складування відходів дезактивації (ПСВД). Під час обстеження цих об'єктів було встановлено, що технічний стан 6 ПЗВД – задовільний. Технічний стан 21 ПЗВД та 1 ПСВД є незадовільним.

8) Охорона, використання та відтворення дикої фауни і флори

У лісах області склалася тривожна ситуація, особливо у 2019 році з всихання хвойних насаджень. Площі всихаючих соснових і ялинових насаджень щороку зростають і цей процес має загрозливий характер. Якщо раніше всихали пристигаючі та стиглі насадження, то зараз гинуть молодняки. Лісопатологічні процеси та пов'язане з ним всихання відбувається у всіх лісах, у тому числі на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду та генетичних резерватах.

Першопричиною всихань є суттєве зниження рівня ґрунтових вод, зменшення атмосферних опадів, що призводило до ослаблення насаджень, що призводить до масового розмноження грибкових захворювань, різних бактерій та вторинних шкідників. Єдиним дієвим заходом боротьби з верхівковим короїдом, який визначається науковцями та лісівниками, є прибирання ушкодженого дерева з лісу при його початковому заселенні шкідником.

З настанням весняно-літнього періоду на території області різко збільшується ймовірність виникнення пожеж в екологічних системах.

У 2020 році на території області виникло 1619 пожеж на загальній площі 43254 га, з них у лісових масивах 434 пожежі, загальною площею 40628 га, на торфополях 33 пожежі, загальною площею 104,5 га, сухої трави 1152 пожежі, загальною площею 2221,5 га.

Одна з масштабних пожеж в екосистемах області виникла 05.04.2020 на території Народицького, Кліщівського, Базарського лісництв ДП «Народицьке спеціалізоване лісове господарство» на площі 6995 га.

Для ліквідації наслідків лісової пожежі були залучені сили та засоби ДП «Народицьке СЛГ», Управління ДСНС України у Житомирській області, підрозділи ДСНС Вінницької, Хмельницької, Рівненської, Сумської, Полтавської, Кіровоградської та Черкаської областей.

В ніч з 16 на 17 квітня 2020 року на території Овруцького району виникла лісова пожежа на площі близько 35 тис. га, яку в подальшому було кваліфіковано як надзвичайної ситуації регіонального рівня за кодом НС 20610.

Ліквідація пожежі тривала більше двох тижнів і 04.05.2020 її повністю було ліквідовано.

28.04.2020 виникла ще одна лісова пожежа на площі 0,5 га в Перганському лісництві Поліського природного заповідника на території Олевського району. Через сильні пориви вітру полум'я швидко поширилось на велику площу. За станом на 05.05.2020 року пожежу було ліквідовано.

Чужорідні види рослин у флорі Житомирської області

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами-трансформерами, які не просто витісняють один два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Таблиця 15

Інформація про інвазійні (чужорідні види рослин)

Назва виду	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдження виду
Амброзія полинолиста	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин до цвітіння, застосування гербіцидів
Повитиця польова		Механічне знищення на стадії молодих рослин, випалювання ділянок трав'яних угруповань з заростями повитиць

9) Антропогенний вплив, пов'язаний з проведенням самовільної господарської діяльності з використання надр (видобутку бурштину)

Зазначена господарська діяльність має негативний вплив на ґрунти, стан рослинно-трав'яного покриву, гідрологічний режим території, рівень ґрунтових вод (пониження), викиди в атмосферне повітря, тощо.

Знято родючий шар ґрунту та повністю порушено ґрунтовий профіль, включаючи і материнську породу, до глибини 2-16 м. Змінено цілісність структури ґрунтового покриву, зумовлено втрату гумусу, макро- та мікроелементів, знищено верхній родючий шар ґрунту, посилено вітрову та водну ерозію, засмічено земельні ділянки (пісок, намитий з нижчих горизонтів ґрунтового профілю).

Порушено цілісність рослинно-трав'яного покриву, незаконно знищено деревні насадження.

Неконтрольоване використання поверхневих підземних вод призвело до порушення гідрологічного режиму території; пониження рівня ґрунтових вод.

Внаслідок спалювання паливно-мастильних матеріалів збільшилися обсяги викидів в атмосферу CO₂, CO, SO₂, NO₂, поліциклічних ароматичних вуглеводнів.

Зазначена діяльність призвела до порушення геологічної структури території, втрати надр, деформації земної поверхні, пошкодження родовищ корисних копалин, яке повністю виключає або суттєво обмежує можливість їх подальшої експлуатації.

Окрім цього, копачі порушують встановлені режими охорони природно-заповідних об'єктів, нищать особливо цінні землі.

4. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено (ст. 204), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України (№ 722/2019) мають дотримуватись Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення

негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. Процедури надання таких дозволів залишилися незмінними.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

Водний кодекс України;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;

Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;

наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря». Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;

максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання

та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 Закону України «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України «Про інвестиційну діяльність» встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Також в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля».

5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиці 16.

Таблиця 16

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		●		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		●		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		●		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?	●			+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		●		+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?		●		
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			●	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			●	
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			●	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			●	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?		●		
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			●	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?		●		
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?		●		
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		●		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		●		+
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			●	

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
Рекреаційні зони та культурна спадщина				
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		•		+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	+
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		•		
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?		•		
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			●	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			●	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			●	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			●	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			●	
Інше				
45 Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		●		
46 Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?		●		
47 Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			●	
48 Суттєве порушення якості природного середовища?			●	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			●	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			●	

На основі оцінок, представлених в таблиці 16 можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

Атмосферне повітря.

Однією з основних екологічних проблем області є забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств і автотранспорту. Загалом Програма орієнтована на розв'язання цієї проблеми. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів, водночас, існуючими підприємствами регіону плануються заходи, спрямовані на модернізацію виробництва, впровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. Зменшенню викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел може сприяти поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури.

Водні ресурси.

Програма не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Водночас, за умови відновлення промислового виробництва регіону з їх подальшим стабільним розвитком ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і

погіршення якості очисних споруд. Програмою передбачається реалізація заходів з будівництва та реконструкції очисних споруд, мереж каналізації.

Відходи.

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо. За станом на 01.01.2020 в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 845 сміттєзвалищ.

Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складуються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різноманітність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства. Ймовірно кількість накопичених відходів зростатиме й надалі.

Земельні ресурси.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Біорізноманіття.

У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду.

Рекреаційні зони та культурна спадщина.

Реалізація цього завдання має сприяти покращенню здоров'я населення. Впровадження передбачених заходів не призводитиме до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини. Вплив буде залежити від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги.

Населення та інфраструктура.

Реалізація заходів, передбачених в Програмі не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області.

Екологічне управління, моніторинг та інше.

В Програмі передбачені заходи, спрямовані на збереження природних ресурсів. За умови дотримання зазначених заходів не очікується послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Реалізація сприятиме створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Програми передбачається реалізація таких заходів (таблиця 17).

Водночас, це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації конкретних заходів і проєктів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

Таблиця 17

Заходи, що передбачається реалізувати для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Програми

Складова довкілля	Заходи
Атмосферне повітря	<p>Відновлення лісів; збереження природно-заповідного фонду; охорона лісу від пожеж; при оновленні рухомого складу автопідприємствам та приватним перевізникам звертатиметься увага на можливість придбання транспортних засобів Євро 5 та Євро 6 із екологічно чистими двигунами, що забезпечить мінімізацію викидів в атмосферне повітря; при проведенні поточних середніх та капітальних ремонтів на автомобільних дорогах загального користування місцевого значення будуть підготовлені відповідні проєктні рішення, які включатимуть розділи стосовно оцінки впливу передбачених робіт на навколишнє середовище; модернізація котелень, заміна теплових мереж, встановлення індивідуальних теплових пунктів, засобів обліку теплової енергії; переведення котелень на альтернативні види палива; термомодернізація, утеплення стін, горищ, фундаментів, заміна вікон та дверей будівель бюджетних установ.</p>
Водні ресурси	<p>Реконструкція очисних споруд господарсько-побутової каналізації у смт Довбиш (Довбиська селищна об'єднана територіальна громада); будівництво очисних споруд каналізації в м. Андрушівка; будівництво очисних споруд каналізації в м. Андрушівка (пусконаладжувальні роботи 1-го етапу); технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС № 3 по вул. І. Франка та заміна частини напірного колектора по вул. Клубна в м. Андрушівка.</p>

Відходи	Встановлення енергозберігаючих ламп внутрішнього та зовнішнього освітлення в будівлях бюджетних установ; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т.ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин.
Земельні ресурси	Проведення вишукувальних робіт; розробка проєктної документації та рекультивація порушених земель; проведення вишукувальних робіт, розробка проєктної документації та будівництво і реконструкція протиерозійних гідротехнічних споруд; поліпшення сільськогосподарських та лісогосподарських угідь.
Біорізноманіття	Відновлення лісів; збереження природно-заповідного фонду; охорона лісу від пожеж; виготовлення проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду.

7. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність та прийнятність планованої діяльності (заходи Програми) і обґрунтування економічних, технічних, організаційних та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов, а також з урахуванням сильних і слабких сторін регіону (внутрішні фактори) та можливостей і загроз (зовнішні фактори).

У контексті СЕО проєкту Програми були розглянуті два сценарії розвитку, які є можливими варіантами комплексного розвитку регіону, базованими на балансах розвитку економічної і соціальної сфер та їх впливу на екологічний стан і якість життя населення, а саме:

оптимістичний, що передбачає реалізацію Програми;

гіпотетичний «нульовий», за яким не розробляється і не затверджується Програма.

За результатами аналізу реалізації кожного із сценаріїв та прогнозу можливих шляхів розвитку області у випадку домінування тих чи інших факторів та з урахуванням впливу ефектів чи негативних наслідків від них визначено наступне.

В рамках гіпотетичного сценарію подальший сталий розвиток області ускладниться та погіршиться екологічна ситуація, ресурси використовуватимуться неефективно. Це означає збереження інерції розвитку з негативними тенденціями і диспропорціями та загроз екологічній безпеці і безпеці життя населення.

В рамках оптимістичного сценарію виконання заходів Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину. Це означає, що реалізація Програми сприятиме гармонізації економічної, соціальної і екологічної складових розвитку регіону та підвищенню рівня його збалансованості і стійкості.

Зазначені результати свідчать про необхідність затвердження Програми.

8. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми.

Статтею 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначено, що замовник СЕО у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом СЕО негативних наслідків для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Моніторинг виконання Програми здійснюється відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації від 16.03.2016 №71 «Про контроль виконання заходів програм економічного і соціального розвитку області». У ході його проведення за результатами за рік буде проведено моніторинг оцінки результатів виконання Програми на довкілля та здоров'я населення, що базуватиметься на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів), які демонструють наслідки для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення, а саме:

загальний обсяг водовідведення, у т.ч. нормативно очищених стічних вод та забруднених зворотних вод, млн. м³;

питома вага використаних, знешкоджених та утилізованих відходів від загального обсягу утворених, %;

кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, одиниць;

кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території області, одиниць; площа земель природно-заповідного фонду, %;

кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб (новоутворення; хвороби органів дихання), на 100 тис. населення, одиниць;

показник малюкової смертності, %;

забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення), лікарів;

укомплектованість закладів охорони здоров'я в сільській місцевості лікарями, які надають первинну медичну допомогу, %.

Його результати дадуть можливість у разі непередбачуваного негативного впливу реалізації заходів Програми, вжити своєчасні і оперативні заходи щодо виправлення або упередження негативної ситуації.

9. Резюме

Ефективним інструментом імплементації екологічної складової в планування територіального розвитку та превентивного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є СЕО, що застосовується як системний процес для всебічного оцінювання на етапі планування проєкту документа державного планування.

Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2021 рік (далі – Програма) є документом державного планування на короткостроковий період.

Метою Програми є неперервність дій і заходів щодо підвищення якості життя населення шляхом створення умов для стабілізації розвитку галузей економіки регіону і позитивних зрушень в них, забезпечення належного функціонування та розвитку галузей соціальної сфери, ефективного соціального захисту населення, безпечного життєвого середовища та довкілля.

Для досягнення мети в Програмі визначено головні пріоритети та завдання для кожної галузі і сфери діяльності

3. Основними екологічними проблемами області є:

забруднення атмосферного повітря викидами підприємств галузей виробничої сфери та автотранспорту;

скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти підприємствами житлово-комунального господарства;

ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів;

підтоплення земель і населених пунктів регіону (природне і техногенне);

значні площі угідь Полісся забруднені радіоізотопами внаслідок аварії на ЧАЕС;

негативний вплив кліматичних змін та техногенної діяльності на стан лісових масивів області та біорізноманіття;

накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю;

відсутність спеціалізованих підприємств та достатньої кількості спеціалізованої техніки для утилізації твердих побутових відходів та виробничих відходів 4 класу небезпеки;

недосконала система санітарного очищення населених пунктів

антропогенний вплив, пов'язаний з проведенням самовільної господарської діяльності з використання надр (видобутку бурштину)

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля міста визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», Водним кодексом України, Указом

Президента України (№ 722/2019) «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

На основі методу оцінки встановлено, ймовірність того, що реалізація Програми призведе до загострення наявних проблем, можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив, є незначною.

Очікується, що реалізація заходів Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, земельних і лісових ресурсів, біорізноманіття та ситуацію з відходами, а відтак на здоров'я людей.

Для посилення позитивного ефекту від реалізації Програми визначені додаткові заходи.

Моніторинг запропонованих індикаторів щодо ефективності впровадження Програми є важливою формою контролю фактичного впливу на довкілля заходів Програми та основою для своєчасного і оперативного прийняття необхідних управлінських рішень для виправлення або упередження негативної ситуації.